

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul V

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul

N-rul 1

CLUJ, 15 Ianuarie 1928

Lei 30

CUPRINSUL

PROBLEME SOCIALE: <i>Pro Domo</i> — — — — —	Ion Clopoțel
<i>Problema clasei de mijloc</i> — — — — —	N. Ghiulea
<i>In al cincilea an</i> — — — — —	Șt. Bezdechi
POLITICA EXTERNĂ: <i>Aplanarea conflictului polono-lituanian</i>	
<i>la Societatea Națiunilor</i> — — — — —	N. Dașcovici
ACTUALITĂȚI: <i>Fără colindători</i> — — — — —	Al. Ciura
<i>Mișcarea studențească</i> — — — — —	Horia Trandafir
PROGRES ȘTIINȚIFICE: <i>Progrese</i> — — — — —	G. Todica
<i>Note asupra structurii universului</i> — — — — —	Ion Biberi
FIGURI REPREZENTATIVE: † <i>Valeriu Brănișce</i> — — — — —	„Societatea de mâine“
<i>Ion Bănu</i> — — — — —	N. Georgescu-Tistu
<i>Dr. Gheorghe Popoviciu</i> — — — — —	C. Daicovici
EUROPA CONTIMPORANĂ: <i>Intre Paul Verlaine și Edmond</i>	
<i>Rostand</i> — — — — —	Adrian Corbul
ÎNVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: <i>Agonia învățământului și reforma lui</i>	Gh. Melniciuc
CRONICA LITERARĂ: <i>Luceafărul (O aniversare fără ecou)</i> —	Al. Ciura
<i>Meșterul Manole (Lucian Blaga)</i> — — — — —	Ion Breazu
<i>A. Dominic: Clopote peste adâncuri</i> — — — — —	Teodor Boldur
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: <i>Cronica dramatică:</i>	
<i>(„Iubire“, „Mis Hobbs“)</i> — — — — —	Liviu Rusu
<i>Expoziția retrospectivă a artiștilor români. — Expoziție de</i>	
<i>tesături românești la Chișinău. — „Grota artistică“ a Ate-</i>	
<i>neului Român. — Propaganda românească la Paris. —</i>	
<i>Reviste: Arhivele Olteniei, Tribuna Românilor Transnistrieni,</i>	
<i>Revista generală a învățământului, Revista teologică, Rîtmul</i>	
<i>Oremii. — Gândul nostru. — Viața Românească. — Tran-</i>	
<i>silvania. — Învățătorul. — Convorbiri literare. Universul</i>	
<i>literar. — Scrisul Românesc. — Revista economică. — Cărți:</i>	
<i>Lexicon economic bancar și de devize</i> — — — — —	Cronicar
CRONICA ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ: <i>Stabilizarea.</i> —	
<i>Imprumutul. — Institutul de cercetări agricole. — Iar refa-</i>	
<i>cerea C. F. R. — Portul Constanța. — Producția anului</i>	
<i>1927. — Plafonul Băncii Naționale. — Banca și legea</i>	
<i>bancară. — Numerile indice. — Scăderea dobânzilor. —</i>	
<i>Cooperația în România.</i> — — — — —	Gh. Neculcea
FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI: <i>Dr. Alexandra Moldovan. — Ro-</i>	
<i>mânia și reforma agrară din Transilvania. — Un eveniment</i>	
<i>cultural la periferia Clujului. — Mișcare în jurul „Societății</i>	
<i>de mâine“</i> — — — — —	Red.

Biblioteca Universității Regale Ferdinand I
din CLUJ
323 129
EXEMPLAR LEGAL

Sibiu
B. 413

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 88.
CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
narii publici, preoți și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Cronica economică-financiară

Stabilizare. — „Faza de pregătire a stabilizării a trecut, acum se poate pași la stabilizare” — așa grăesc nouii guvernamentali convertiți la stabilizare. Un lucru se uită. Că nu s'a luat nici o măsură economică de schimbare a politicii economice care tindea la îndepărtarea capitalului strein. Chestiunea acțiunilor nominative a rămas neschimbată, legea minelor e intactă, politica de „naționalizare” a întreprinderilor e aceeași, regimul fiscal contra capitalului strein funcționează, stabilizarea legilor și angajamentelor de stat e în aceeași critică situație, legea bancară pune piedici definitive introducerii capitalului strein. Și fără acest capital, fără garanția că golurile trecătoare din balanța noastră vor fi acoperite de capitalul strein, cum se poate face stabilizarea?

Imprumutul. — „Convertirea” partidului liberal la o nouă politică economică: Nep-ul român, are în programul ei și un împrumut extern. Dar tratamentul aplicat până acum streinătății se răzbună. Acum d. Vințilă Brătianu vrea, dar aceasta nu e de ajuns, trebuie să și poată, și condițiile pe care i le pune streinătatea sunt atât de grele încât nici un român nu le poate primi. Să fie d. prim-ministru atât de schimbat sufletește încât să le primească?

Institutul de cercetări agricole. — D. G. Ionescu-Sisești fostul director general al serviciului de studii și îndrumări agricole a trecut ca conducător al Institutului de cercetări agricole înființat de d. Garoflid, fostul ministru al agriculturii.

Anul acesta vor funcționa pe lângă Institut următoarele laboratoare: Laboratorul de foto-cartologie — în localul școlii de agricultură dela Herăstrău; Laboratorul de entomologie — în localul Facultății de științe din București; Laboratorul de chimie agricolă — în localul de chimie agricolă dela școala dela Herăstrău.

Până acum toate criticele făcute de noi, anul trecut, cu prilejul votării legii, în această revistă, rămân în picioare.

Iar refacerea CFR. — S'a întrunit la Direcția generală a căilor ferate „Comisiunea superioară pentru studierea programului de refacere a căilor ferate”. Deci discuții și discuții, în comisiuni și paracomisiuni, iar căile ferate merg din ce în ce mai rău. Și din comisiune cine fac parte, între alții, iar dnii Tancred Constantinescu, Ghiță Popescu, Gheorghiu fost secretar general la ministerul de finanțe, și alții. Crede cineva că se îndreaptă căile ferate în acest fel?

Portul Constanța. — Vechea Tomis unde a fost exilat Ovidiu, nu era mai izolată acum două mii de ani de părțile românești de a stânga Dunării decât este astăzi Constanța, portul nostru maritim, plămânul nostru de export pe timpul înghețului vechiu

lui Istru. Căile ferate merg greu, foarte greu, telefonul, telegraful nu mai funcționează, Constanța e lipsită de orice viață, portul decade.

Aceasta din cauza că serviciile publice de abea stau în picioare și cea mai mică schimbare metereologică le dă jos. Dar portul Constanța decade nu numai din cauza lipsei de fonduri cu care să se organizeze căile ferate, telegraful, telefonul, ci și din cauza că nepriceperea dela căile ferate este atât de mare, încât grânelor moldovenești, grânelor bănațene preferă să iea calea pe uscat către țările streine, fiindcă taxele de transport pe căile noastre ferate sunt așa de mari, că nu le dă mâna să ea drumul Constanței. Și așa Constanța e ocrotită și portul decade, chiar acum când Dunărea fiind înghețată nu avem altă ieșire pe apă.

Producția anului 1927. — În anul trecut, în milioane de chitanțe, România a produs următoarele cantități de cereale: grâul 26,7, secara 2,4, orzul 13,3, ovăzul 8,4, porumbul 36,9. Intreaga recoltă și la toate categoriile de cereale, recolta a fost inferioară celei din anul trecut cu circa 30 la sută.

Suprafața însemănată fiind aproape aceeași ca în anul trecut: grâu 12 milioane de hectare, secară 281 mii de hectare, orzul 13,3 milioane de hectare, ovăzul 1 milion de hectare și porumbul 4,21 milioane hectare. Evident situația economică a anului 1928 se va resimți considerabil.

Plafonul Băncii Naționale. — În vederea „rezolvării leului până la paritate într'o perioadă de 20 ani” guvernul liberal trecut a încheia celebra convenție din 1925 cu Banca Națională când i s'a fixat și plafonul emisiunii la 21 miliarde. După cum se știe situația leului nu s'a ameliorat, — din contră, — situația financiară a țării de asemenea, creditul extern al țării a căzut la zero, iar situația economică a înregistrat un dezastru.

Multă vreme economia națională care se înecă, strigă desperată că se afixează din cauza crizei de numerar; întreprinderi puternice au trebuit să renunțe la afaceri, toată viața economică a fost distrusă, alte noi întreprinderi nu s'au mai ridicat, până am ajuns la stagnarea completă.

Astăzi caselle băncilor sunt pline de bani — nu cere nimeni; astăzi Banca Națională ar da bucurasă împrumut — nu mai lucrează nimeni.

Putem plânge pe ruinele economice naționale. Numai un cm râde, e d. ministru de finanțe, care tot repetă mereu: „Vezi c'am avut dreptate?”

Banca și legea bancară. — Cu alt prilej vom discuta proiectul de lege bancară, pe care guvernul vrea să-l aducă în Parlament, aci vom doar să facem o mică observație. În 1907 funcționau în țară în total 1063 bănci, cu un capital de 7804, deci în mijlociu cu 7300 mii lei de bancă. Dacă noua lege cere pentru autorizarea de funcționare a unei bănci un capital de 20 milioane, câte

bănci din cele existente vor putea să trăiască?

Numerile indicie. — „Argus” după o cercetare sângeroasă și corectă publică în fiecare lună numărul indicie al prețurilor față de cele din 1916. Chiar dacă mărfurile la care se referă nu sunt destul de bine alese, chiar dacă informația asupra prețurilor nu este destul de sigură, totuși munca marelui ziar economic e prețioasă și numerele sale indicie sunt singurele pe care poți pune oarecare bază. Statul nu se ostențe să facă aceste prețios servicii. Se critică numerele indicie date de „Argus”, dar nu se dă în schimb nimic.

Numerile indicie în anul 1927 au variat dupăcum urmează: Ianuarie 5417, Februarie 5352, Martie 5124, Aprilie 5157, Maiu 5087, Iunie 5128, Iulie 5083, August 5103, Septembrie 5231, Octombrie 5268, Noiembrie 5279, Decembrie 5300. Prin urmare, viața este astăzi de 53 ori mai scumpă ca în 1916, deși leul nostru nu a căzut decât de 31 ori valoarea lui din 1916.

Suntem de atâta timp în stabilizare de fapt, leul nostru aproape invariabil valorează 3.20 centime la Zürich, și totuși viața noastră se scumpește din zi în zi. Nimeni nu are încredere în el, a cărui putere de cumpărare scade zi de zi.

Scăderea dobânzilor. — O mare problemă ce frământă lumea noastră economică e scumpetea banului. S'a renunțat, se pare, la lege. Se iau măsurii prin Banca Națională. Băncile nu însecuri să scadă procentele la depozite. Totul însă e de prisos.

Dacă nu se schimbă politica economică pentru a se aduce o prosperare în economia particulară, care să fie îndemnată să aducă prisosul la funcționare, dacă nu iau măsurii ca creditul extern care se oferă întreprinderilor românești să nu fie stânjenit, dacă nu se stabilizează moneda pentru a se desființa convenția cu Banca Națională și să se renunțe la tavan, nu vom putea avea credit ieftin, dobânzile nu vor fi scăzute.

Cooperarea în România. — Puterea unei cooperării se judecă și după numărul unităților și numărul membrilor.

În anul 1927, au funcționat: 4413 bănci populare cu 915.390 membri, 2361 cooperative de consum și producție cu 300.110 membri, 1215 cooperative agricole cu 104.560 membri, 446 cooperative „Hangya” cu 131.40 membri, 290 cooperative maghiare cu 8.070 membri, 269 cooperative săsești cu 27.100 membri, 13 cooperative șvabești cu 080 membri, 60 cooperative germane cu 925 membri, 9 cooperative polone (Bucovin) cu 1200 membri, 40 cooperative evrești cu 27.170 membri, 25 cooperative germane (Basarabia) cu 4160 membri; în total 9141 unități cu 1.609.005 membri.

De aci se vede că de aceste cooperative se leagă interesul a 1 mil și jumătate de muncitori, în mare parte muncitori agricoli, care împreună cu familiile lor reprezintă mai mult de jumătate din populația totală a țării.

Este un câștig și un pas puternic făcut de cooperare în România.

Gh. Neculcea

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoșel

Redacția și Administrația:

CLUJ,

Calea Victoriei 51.

Telefon 308

Plaza Untrei No. 8.

CLUJ, 15 Ianuarie 1928

Anul V

N-rul 1

Numărul: Lei 30

PRO DOMO

„Societatea de mâine” intră cu acest număr în anul al 5-lea de existență. Este unica publicație a Ardealului care a putut dăinui neîntrerupt și în condiții cât se poate de bune atât în ce privește conținutul cât și înfățișarea tehnică, în toată această vreme.

În extensiunea tehnică și în vastitatea problemelor „Societatea de mâine” este o apariție cu totul originală. Nu se aseamănă cu nici o altă publicație periodică a României. Complect independentă de orice putere, oficială și neoficială, „Societatea de mâine” n’a înregistrat nici o abatere dela direcția sa sigură și clară ce și-a impus din primul moment. Ea și-a pus de scop desbaterea — cât mai serioasă și imparțială a tuturor chestiunilor reale, ale României de azi, pentru a proceda cu suficientă competență la formularea soluțiilor cât mai complete privitoare la viitorul României ca stat și societate.

Credem, că maniera noastră, occidentală a fost apreciată de toate spiritele libere și oneste ale acestei țări.

Încălzită de suflul avântat al unei democrații generoase „Societatea de mâine” s’a complăcut în adâncirea problemelor vitale ale României interesând de aproape viața celor necăjiți, îndeosebi a țăranilor noștri cu rosturi atât de specifice și de puțin cunoscute în întreaga complexitate lor. Am luat apărarea celor mai loviți de toate cruzimile vieții: a țăranilor, a muncitorilor și tuturor claselor producătoare.

„Societatea de mâine” reprezintă în chipul cel mai luminos spiritul vremii și și-a deschis coloanele sale în tregii intelectualități hotărâte să cerceteze obiectiv cauzele stagnării și posibilitățile ieșirii spre limanurile largi ale vieții.

Studiile au fost scutite de pasiunile și răutățile personale. Am fost civilizați și am reușit să păstrăm nivelul ridicat al dezbaterii.

*

Nu știu ce categorie de probleme a rămas neatinsă în coloanele „Societății de mâine”. Ne-au interesat în măsură egală toate fenomenele sociale. Întâiu de toate revista se găsește în mâna unui grup de intelectuali cari au un permanent contact și discută cu răgaz dela problema dificilă ce necesită aprofundarea deosebită, până la faptul mic divers, căruia i-am descoperit semnificația socială. O mână de cronicari excelenți au trecut prin judecata lor ponderată evenimentele diverse, faptele săptămânale și și-au încrustat observațiile lor pentru lămurirea publicului mare; lor li-se datoresc Actualitățile, al lor este colectivul Horia Trandafir atât de savurat de toată lumea, și nenumăratele cronici economice, culturale, artistice și literare. Țin să amintesc îndeosebi numele dlor Olimpiu Boitoș, Ion Breozu, Ion Băilă, N. Buta, Ion Mehedințeanu, Sabin Cioranu, Traian Nichi-

ciu, A. Decei, Gh. Neculcea, Liviu Rusu și Sept. Popa cari au susținut cu atâta persistență și cu atâta înțelegere socială osatura „Societății de mâine” ca neîntreruptă, harnică și selectă informație a publicului nostru. N’au fost cărți mai de valoare, reviste de seamă, conferințe de orice specialitate, expoziție de artă, reprezentație de teatru și operă care să nu fi fost obiect de atenție pentru „Societatea de mâine”: această migăloasă, răbdurie și sistematică muncă de a oglindi intelectualitatea românească nouă, poate fi constatată și văzută de toată lumea în rubricile permanente ale „Societății de mâine”.

Așa am înțeles să ne facem datoria față de toate manifestările culturii, artei și științei moderne românești.

În afară de cronicile mărunte „Societatea de mâine” a susținut cu aceeași vigoare seriile, titlurile generice de probleme, între cari timp de patru ani au urmat cu exactitate apuseană splendidele studii de politică externă ale distinsului publicist N. Dașcovici, profesor de drept internațional la universitatea din Iași.

Problemele sociale și economice au constituit însuși caracterul revistei: cei mai regulați și mai autorizați debateri au fost dd. N. Ghiulea, Petru Suciu, Șt. Bezdechi, N. N. Matheescu, Romul Demetrescu, C. Sudețeanu, ș. a.

Chestiuni de învățământ, științe naturale și progres științific au fost tratate pe larg și în mod competent îndeosebi de către dd. dr. Al. Borza, Gavril Todica, Vladimир Ghidionescu și Aug. Maior.

Mulți medici au susținut rubrica biopolitică. Portrete reușite de personalități au fost adesea prinse de condeiul scriitorilor de seamă.

Subtile și filozofice corespondențe parisiene a publicat romancierul Adrian Corbul care manifestă o atât de caldă predilecție pentru presa românească din Ardeal.

Dar este peste putință să remarcăm detaliat munca pe care sumarul publicat în nrul de încheiere a anului al 4-lea o luminează îndestulitor.

„Societatea de mâine” poate cu drept cuvânt să fie mulțumită că a fost în stare să înmănușchieze atâtea talente și să prezinte o atât de complexă bogăție intelectuală, contribuții ce nu vor putea fi trecute cu vederea de observatorii sociologi ai desfășurării culturii românești de față.

La zile mari revista a dat suplimente literare atât de bogate, încât ele au fost mici evenimente ale literaturii românești. Toți scriitorii de seamă ai Ardealului au colaborat la aceste suplimente, în frunte cu dd. A. Cotruș, I. Agârbiceanu, E. Pitiș, Emil Isac, Al. Ciura, Teodor Mureșanu, Iustin Ilieșiu ș. a. Nici o altă publicație n’a strâns laolaltă pe scriitorii ardeleni cum am izbutit noi în adaosurile de sărbători.

*

Anul al 4-lea a însemnat pentru „Societatea de mâine” și o realizare a unui punct programatic: inițierea de anchete sociografice. Timp de trei luni am cercetat eu personal patru plăși muntoase și am publicat rezultatele analizelor pe teren. Am convocat apoi două anchete de cabinet la Arad și Cluj: niciodată problemele munților Apuseni și peste tot ale regiunilor muntoase ale patriei n’au fost mai intensiv și cuprinzător văzute sub toate laturile lor. „Societatea de mâine” a deschis astfel o cale nouă de a pătrunde în inima problemelor esențiale ale României...

N’am putut prea mult întreprinde, deoarece am fost avizați exclusiv la puterile proprii. Într’o țară în care se risipesc atâtea zeci de milioane cu propagandă inutilă și misiuni oficiale insuficient pregătite, cine riscă să dea mijloace pentru asemenea îndeletniciri cari par a nu prezenta un folos practic?

Acțiunea noastră însă nu poate fi disconsiderată și va veni și ceasul când vom avea la îndemână și concursul de care este nevoie.

„Societatea de mâine” a făcut un început de sociografie românească, — rămâne un fapt ce nu poate fi con-

testat de nici o minte, oricât le dificilă ar fi.

Ne continuăm drumul, cu aceeași grijă meticuloasă de a servi interesele publice. Drumul pentru studii mai vaste este netezit. Cronicile vor fi lărgite, informațiile comentate mai pe larg. Faptele mărunte a căror relatare într’o revistă era o necesitate câtă vreme lipsa cotidianul care să le îmbrățișeze, dă fiind coincidența directoratului meu actual la „Societatea de mâine” și ziarul Patria, nu mai pretind apariția săptămânală a revistei căci ele încap cotidian în paginile Patriei. „Societatea de mâine”, poate apărea deci liniștită bilunar, la 15 și la 1 a fiecărei luni, în cel puțin 24 pagini mari, cu materie vastă de articole și observații mai dezvoltate.

Aceeaș bună gospodărie, care a asigurat dăinuirea viguroasă a revistei și a câștigat încrederea abonaților neînșelați și nepăcăliți cu intreruperi de apariție, va fi menținută ca și în trecut.

„Societatea de mâine” intră în anul al 5-lea sigură, că nu va fi părăsită de marea mulțime de intelectuali cari au făcut zid în jurul său în cei patru ani trecuți.

Ion Clopoțel

Problema clasei de mijloc

— Idei dintr’o Conferință la cercul Industriașilor și Comercianților români din Cluj —

Industria mică are de luptat în viața sa, în primul rând cu industria mare: industria mare streină și industria mare indigenă.

Industria mare, prin structura ei, prin economiile pe care le are în aprovizionare, în producție, în desfacerea mărfurilor, în organizarea muncii, în încurajarea pe care o capătă din partea Statului, are puțină să lucreze mai ieftin și să facă concurență micii industriei care nu se bucură de aceste avantaje.

Industria mare prin perfecțiunea mijloacelor sale tehnice, prin puțința de a produce mult și de calitate superioară face concurență nu numai în preț, ci și în produse, micii industriei, în neputință, din cauza tehnicii sale înapoiate, să producă unele mărfuri în calitate și varietăți asemănătoare.

Magazinele sunt pline de mărfuri variate produse de fabrică, care satisfac toate gusturile și toate cerințele. Evident că meseriile nu le-ar putea satisface în totul. Această varietate însă a născut luxul, a năvertit gustul, și a schimbat înțelesul necesității. Cu lovirea meșteșugarilor se lovește și viața cumpătată, viața morală.

Fericirea omului e în îndeplinirea necesităților lui, nu în mulțumirea simțurilor pervertite de un înțeles rău al vieții.

Comerțul mare este dușmanul comerțului mic, fiindcă are posibilități mai mari, mai ieftine și în mai bune condițiuni de aprovizionare de cât comerțul mic.

Comerțul mare, ca și industria mare, are mari înlesniri de organizare a muncii, economii în cheltuielile de administrație, și chiar, relativ, de personal. Chiar

dacă ar vinde cu prețuri mai mici, ar beneficia mai mari, și sunt mai la adăpostul loviturilor economice ce pot să le primească în timpuri de criză.

Dificultățile economice în care se sbate mica burghezie sunt multiple:

Lipsa de ateliere, lipsa de prăvălii, lipsa de locuințe. Această lipsă e agravată în orașele provinciilor unite, unde elementul românesc a fost îndepărtat.

Lipsa de mașini și scule de perfecționare.

Lipsa de capital și de credit ieftin.

Greutățile de aprovizionare în condițiuni avantajoase.

Raritatea clienților și neplata la timp a sumelor datorate.

Scumpetea transporturilor pe căi ferate pentru materiile prime și pentru mărfurile lor fabricate.

Lipsa de târguri de desfacere.

Taxe și dări prea mari.

Nereglementarea producției și vânzării în ce privește lupta contra mărfurilor falsificate.

Concurența școalelor de meserii și a atelierelor închisorilor.

Neplata la timp a furniturilor făcute la Stat.

Capitalismul are încă o armă contra meșteșugarilor care îi dă puțință să distragă pe micii industriași: comercializarea micii industriei.

Industriașii mici au de luptat contra industriei la domiciliu, care face o mare concurență atelierelor de meseriași.

Industriașii la domiciliu, care de altfel sunt cei mai nefericiți muncitori ai epocii de astăzi, fac concurență mai mare micilor industriași de cât fabricile streine, lovite de tariful vamal. Și acea-

stă concurență e numai în favoarea unor întreprinzători comerciali, intermediari speculanți.

Statul nu acordă suficientă ocrotire clasei de mijloace.

Statul acordă industriei mari încurajare industrială: scutiri sau reduceri de impozite, scutiri de taxe vamale pentru mașini, aparate, materii prime și mărfuri fabricate, încurajări bănești chiar: acorcare de materiale cu preț redus, și așa mai departe. Și nici una din acestea nu le acordă micii industriei.

Mai mult, avantaje cari i-au fost acordate în trecut, i-le ridică.

Nu putem înțelege această politică a Statului, care are nu numai datoria, dar și interesul de-a ridica o clasă de mijloc putnică.

Statul, căruia i-se datorește, în parte, căderea meseriilor, nu a dat nici o lege de ocrotire a clasei de mijloc, nici o lege de organizare a meseriilor. Și astăzi meseriașii sunt sub regimul a patru legiuri diferite, care și așa nu se aplică.

În țara noastră, aproape în totalitatea orașelor noastre mica burghezie e de origine străină: maghiari, sași, germani, ruși, evrei.

Străinii de neam stăpânească de mult, majoritatea industriei și negoțului nostru. Ei sunt mai bine utilizați, mai bine instalați, au creditul în cea mai mare parte asigurat, au clientele bogate, sunt susținuți de comunitățile lor naționale sau profesionale în scopul menținerii locului de întâietate.

Concurența pe care o fac micii industriași și comercianți de origine străină micilor industriași și comercianți români,

este prea mare, mai ales când aceștia din urmă au de luptat cu toate dificultățile de început și de deschidere de drumuri.

Chiar dacă am presupune — ceea ce nu e totdeauna cazul — că concurența

străină e cinstită, totuși ea e prea grea pentru începutul luptei noastre naționale în economie.

Și societatea și Statul au datoria să sprijine pe industriași și comercianții

români, nu contra industriașilor și comercianților străini, ci pentru a pune pe cei din urmă în condițiuni de luptă egală cu cei din urmă.

N. Ghiulea

In al cincelea an

„Societatea de mâine” intră în al cincilea an de existență. În vremurile și în locurile unde trăim, e un adevărat record. Cu greu își poate închipui un profan ce sforțări continue trebuie să faci ca să menții în picioare — în timpurile critice de azi — o revistă independentă. Pe deoparte trebuie să învingi apatia publicului, care se interesează așa de puțin de mișcarea intelectuală, pe de alta trebuie să lupți necurmat cu dificultățile bănești, cu neglijența sau întârzierile depozitarilor și librărilor, cu târăgănelile colaboratorilor care uită să trimeată articolul la vreme. Și apoi când te gândești că această revistă are ambiția de a face știință socială, într-o vreme când lumea abia dacă se mai interesează chiar pentru periodicele cu un conținut mai accesibil și mai plăcut, cum e literatura de pildă, îți dai seama că minunea e și mai mare. Căci e o adevărată minune să faci să trăiască patru ani o publicație cu un obiect așa de serios. Și minunea s'a săvârșit, datorită unui mănunchiu de oameni cari au știut să vrea, să urmărească o idee.

Azi — fără falsă modestie — putem afirma că „Societatea de mâine”, e cea mai cunoscută revistă din Ardeal și cea mai apreciată în același timp, datorită faptului că a știut să urmărească cu tenacitate un program hotărât și să păstreze o obiectivitate cum rar se întâlnește la alte periodice. Spre deosebire de atâtea alte publicații regionaliste, ea, în loc să desbina, a căutat să apropie sufletele, făcându-le să se înțeleagă mai bine. Dacă uneori a făcut regionalism, l-a făcut în sensul bun al cuvântului, înzistând — fără venin și fără ură — asupra unor probleme de interes local, asupra cărora s'a silit mereu să atragă atenția acelor, cari dela distanță nu-și puteau da seama de importanța lor.

Dacă „Societatea de mâine” nu e aservită intereselor politice ale unui partid, a știut în schimb să facă o largă politică socială urmărind interese românești generale. Și precum caută să fie un factor de apropiere dintre diferitele provincii, ea caută în același timp să ne apropie de minoritari, pentru interesele cărora a arătat nu numai sollicitudine, ci și o foarte largă înțelegere. Nu ne indoim, că ea a făcut pe mulți din aceștia din urmă să ne priceapă mai bine, și dacă nu a izbutit să-i convingă a ne iubi, cel puțin i-a învățat să nu urască. Și aceasta e mult.

Idealul pe care și-l propusese la început revista, era frumos de tot. Voia, nici mai mult, nici mai puțin, să pregătească în câțiva ani tot materialul documentar economic, social și politic, pe baza cărui să se poată construi, pe baze raționale și echitabile, viața societății românești. Pentru aceasta trebuia o armată de anchetatori desinteresăți, obiectivi, conștiincioși, gata să-și sacrifice timp și bani pentru realizarea unui scop mare. Ar fi fost

de mirare dacă reușea. Azi entuziaștii sunt puțini. Și totuși s'au găsit câțiva, dar prea puțini. Așa că idealul, ca orice ideal, a rămas de-ocamdată nerealizat decât într-o mică măsură. Dar chiar și astfel, cinstea e cu atât mai mare pentru aceia, cari, în mijlocul apatiei generale, au izbutit să înfăptuiască măcar o fărâmă din acel ideal care

„prea era de tot frumos,
de-a trebuit să piară”.

Dar, a pierit într'adevăr? — Nu, mă înșel. El trăește, lucește încă undeva în lumea ideilor platonice, așteptând o cât mai grabnică și integrală realizare. Căci prea e necesar acest ideal, pentru a nu fi înfăptuit.

E mare meritul acelor cari l-au întrezărit, l-au vestit publicului românesc și au avut curajul să încerce să-l înfiripeze. Dar și mai mare va fi meritul acelor cari vor ști să-l cheme din neștiință, la ființă.

Căci, orice s'ar spune, și oricât încercările noastre n'au aflat încă răsunetul cuvenit, nu rămâne mai puțin adevărat, că nu vom putea scăpa de haosul vieții de azi, de contradicția și minciuna dureroasă în mijlocul căreia trăim, de băjbăelile primejdioase ale politicii pur empirice, până când nu ne vom hotări să ne facem politica și viața socială pe baze științifice, pe baze de material documentar.

În veacul luminat în care trăim, am râde amarnic de cel care ar încerca să se vindece de boală prin empirice leacuri băbești. Toate științele s'au emancipat de empirismul ignorant și mărginit, de superstiție, de dibuelile inerente oricărui început. Numai politica, știința regală, cea mai importantă din toate din pricina însemnătății imense pe care o are pentru viața noastră, numai politica a rămas — din nefericire — tot în umila perioadă a empirismului. Și urmările nefaste ale acestei întârzieri, ale acestui anacronism, le cunoaștem cu toții, pentru că le suferim efectele cu toții. O problemă politică se rezolvă, ar trebui să se rezolve ca și o problemă matematică. Dar noi oferim și căutăm soluții și rezultate, fără să avem lucrul esențial: datele.

Tocmai asupra acestui lucru a căutat revista dela început să atragă atenția. Și chiar dacă n'ar fi decât atât, meritul ei rămânea mare. Dar ea cu mijloacele ei reduse a căutat să pășească și la un început modest de realizare.

Fie ca viitorul și înțelegerea mai largă a oamenilor pentru folosul cărora luptă, să-i vină în ajutor ca să-și poată continua drumul ei spinos, dar rodnic, pentru binele cât mai multora.

Șt. Bezdechi
profesor universitar.

POLITICA EXTERNA

Aplanarea conflictului polono-lituanian la Societatea Națiunilor

Că vecini și aliați ai Poloniei, succesul obținut de Societatea Națiunilor prin aplanarea conflictului polono-lituanian destul de vechiu și de grav, ne bucură în cea mai simplă expresiune a cuvintelor.

Dacă am încerca să facem o comparație cu situații cunoscute dinainte de război, am putea spune că politica externă a Lituaniei ajunsese, de câțiva ani, o adevărată amenințare pentru pacea și siguranța Europei orientale perfect asemănătoare cu amenințarea pe care problema balcanică o constituise altădată.

O primejdie permanentă de război

În jocul intrigelor diplomatice din răsăritul Europei pentru răsturnarea noului ordine internațional și în încrucișarea intereselor divergente dintre Germania, Polonia și Rusia sovietică, politica Lituaniei oferea un mijloc comod de a deslănțui un conflict local care s'ar fi generalizat imediat. Așa zisa chestiune a regiunii Wilna, pe care Lituania continuă s'o revendească împotriva Poloniei, chiar și după ce autoritatea internațională a Conferinței ambasadorilor s'a rostit pentru tema poloneză, constituie un element mai amenințător pentru pacea Europei decât fusese în trecut chestiunea macedoneană.

Iată pe scurt cum stă chestiunea divergenței polono-lituaniene:

Tratatele și frontierele în Europa orientală

Tratatul de Versailles prin art. 87 stabilind frontierele Poloniei cu Germania lăsa pe seama unor viitoare hotărâri, fixarea frontierelor orientale ale Statului polon renăscut, adică acelea cu Rusia. Conferința ambasadorilor, ca autoritate internațională competentă succedând conferinței de pace dela Paris, avea să vegheze la stabilirea noulor rânduieli de frontiere în cadrul prevederilor principale din cele 4 tratate dela Paris (Versailles, Saint-Germain, Neuilly și Trianon).

Pacea dela Versailles anulând tratatele impuse de puterile centrale Rusiei și României la Brest-Litovsk și București (în 1918) obliga armatele germane să evacueze imediat fostele teritorii rusești ocupate în vremea

războiului și să nu se mai amestece în viața lor.

Mișcarea de eliberare națională a popoarelor oprite de pe frontierele occidentale ale fostei împărății țariste, pornită odată cu izbucnirea revoluției bolșevice, a reînceput imediat cu o vigoare sporită după îndeplinirea prevederilor din pacea dela Versailles. Astfel, pe rând, Statele baltice pe care armatele germane ocupate voiau să le cheme la viața independentă de stat pentru a face, apoi, din ele ținuturi de mai comoadă penetrațiune germanică, s'au văzut abia acum, prin victoria puterilor aliante occidentale, în măsură de a-și dobândi adevărata libertate națională.

Bolșevicii uitând însă proclamația generoasă de libertate și autodeterminare adresată la sfârșitul anului 1917 națiunilor oprite de Rusia țaristă, au încercat să oprească prin formule deghizate și chiar prin forță desfacerea Statelor baltice. De aci, un adevărat război cu națiunile oprite dela periferia apuseană a Rusiei, purtat, însă, fără rezultat pentru că revoluția sfărâmasese avântul și forța trupelor rusești.

Dintre statele baltice Lituania, care ne interesează, și-a văzut recunoscută viața aparte de către bolșevici prin tratatul de pace încheiat în Aprilie 1920 la Kowno, — tratat prin care în același timp bolșevicii formulau expres renunțarea lor la orice pretenții asupra orașului și regiunii Wilna ce aparținuse fostului imperiu rusc.

Dar cum și Polonia avea revendicări asupra aceluiaș oraș cu regiunea înconjurătoare, un acord provizor până la stabilirea acordului definitiv s'a încheiat la Sувалки în ziua de 7 Oct. 1920 între Polonia și Lituania, acord dezavuat ulterior de Polonia.

Evenimentele politice din această parte a Europei se precipită cu iuțea filmului de cinematograf.

Pacea lituano-bolșevică dela Kowno din primăvara anului 1920 este mai curând o măsură de expedient din partea Moscovei, care avea să susțină în vară un război crâncen împotriva Poloniei până sub zidurile Varșoviei.

Acordul dela Sувалки fusese, deci,

și din partea Poloniei o măsură de provizorat necesară.

Către sfârșitul anului războiul polono-bolșevic se încheie cu victoria Poloniei recunoscută prin tratatul de pace dela Riga în Martie 1921. Bolșevicii învinsi sunt obligați, în afară de alte condițiuni, de a primi și renunțarea lor formală la orice pretenții asupra orașului și a regiunii Wilna.

Astfel, prin două tratate succesive cu statele noi, Lituania și Polonia, Rusia bolșevică se dezista dela orice drepturi sau amestec în chestiunea Wilna a cărei soartă urma să se hotărască între Polonia și Lituania.

Wilna sub suveranitate polonă

Acțiunea voluntarilor polonezi sub conducerea generalului Zeligowski la sfârșitul anului 1920 a creat faptu împlinit care joacă de obicei mare rol în materie internațională. Lituania încercat să invoce acordul dela Sувалки față de Polonia, precum a încercat fără succes să reprime acțiunea gen. Zeligowski susținând un adevărat război. În Ianuarie 1922 plebiscitul efectuat la Wilna sub ocupația lui Zeligowski a votat unirea cu Polonia, iar două luni mai târziu deputații Wilnei și-au făcut intrarea solemnă în Dieta din Varșovia consfințind astfel incorporarea regiunii la Polonia.

În anul următor, 1923, Conferința ambasadorilor confirmând frontierele orientale ale Poloniei, în sensul prevederilor art. 87 din tratatul de Versailles, a confirmat și unirea cu Wilna fără să poată impune Lituaniei renunțarea la pretențiile sale.

Zădărnicia efortărilor de acord repetate

Când, apoi, diferendul destul de grav dintre cele două state a ajuns pentru prima oară înaintea Societății Națiunilor nu s'a putut ajunge la nici un rezultat fiindcă Lituania nu înțelegea să renunțe la revendicările ei, iar Polonia firește nu putea să accepte repunerea în discuție a integrității sale teritoriale de oarece hotărârea Conferinței ambasadorilor în afacerea Wilna avea autoritatea lucrului judecat.

De atunci neînțelegerea între cele două state s'a menținut agravându-se, căci Lituania a refuzat, în mod constant, să participe la orice acțiune de solidaritate a statelor baltice pentru a nu se găsi alături de Polonia.

Ea s'a socotit chiar, pentru Wilna,

în stare de război cu Polonia, refuzând să aplice prevederile convenției internaționale din Mai 1924 asupra statului Memel și a navigației polone în transit fluvial pe Niemen, prin teritoriul lituanian, până la portul baltic.

În 1925 diferendul a fost din nou adus la Societatea Națiunilor și fiindcă o soluție care să repună în discuție frontierele poloneze odată conștințite internațional nu era cu putință, reprezentantul lituan, d. Galvanaukas, a avut înaintea Consiliului dela Geneva o atitudine senzațional de surprinzătoare când a bătut violent cu pumnul în masa verde și apoi a părăsit sala de ședințe trântind furios ușa.

Toate eforturile de acord pornite din partea Poloniei, pentru restabilirea navigației plutei pe Niemen și aplicarea convenției privitoare la Memel, n'au dus la nici un rezultat. Timp de câteva luni tratativele începute pe teritoriu neutru, la Copenhaga și continuate la Locarno, tocmai în vremea când s'au semnat vestitele acte cunoscute sub denumirea generică de „pactul de Locarno”, au întreținut o vagă speranță de pace și pacificare în răsăritul Europei.

O intervenție bolșevică agravantă

În Septembrie 1926, însă, insuccesul acestor tratative directe, a luat forma alarmantă a unui acord separat lituan-bolșevic prin care Moscova reamintind dispoziția tratatului dela Kowno privitoare la Wilna renunța acum expres în favoarea Lituaniei la drepturile asupra regiunii respective și implicit anula prevederile tratatului dela Riga cu Polonia.

Cu alte cuvinte, bolșevicii turnau gaz peste foc în acest grav diferend polono-lituan pentru Wilna.

Excesul de rău are, adese ori, și o parte de bine.

Incordarea din ultimele timpuri de pe frontiera polono-lituană alarmase toate cercurile diplomatice.

Guvernul lituan Waldemaras lua-se măsuri de mobilizare și declarația repetată la Kowno că Lituania se consideră în stare de război cu Polonia, amenința să transforme un război fictiv într'o stare de fapt.

Provocând această situație ca un mijloc de presiune internațională și adresându-se cu plângeri la Geneva, pe temeiul pactului, împotriva Poloniei, Lituania a creat o situație din care eșirea a fost posibilă numai prin acțiunea hotărâtă și energică a mareșalului Pilsudski, primul ministru po-

lon, care a ținut să se ducă personal la Geneva spre a aduce „pacea sau războiul”.

Cum s'a ajuns la aplanarea Consiliului S. N.

Primul ministru lituan împingând lucrurile prea departe sfârșise prin a-și da seama că o ieșire din impasul actual va fi prea grea chiar pentru el.

Disproporția dintre cele două state în conflict este așa de isbitoare (2 mil. față de 30) încât dela prima ciocnire Lituania ar fi riscat să fie zdrobită fără un ajutor efectiv din partea Germaniei sau Rusiei. Iată pentru ce guvernul din Kowno s'a adresat la Geneva pe temeiul art. 11 din pactul Societății Națiunilor, invocând primejdia de război și cerând intervenția Consiliului, după ce prin actele sale creiașe o situație de încordare cu Polonia pe urma căreia războiul părea de neînălăturat.

În ședința dela 7 Decembrie a Consiliului S. N. prezidată de reprezentantul Chinei, Șang Loh, primul ministru lituan a imputat Poloniei că vrea să atenteze la independența Lituaniei prin azilul acordat refugiaților politici adversari ai dictaturii inaugurate de d. Waldemaras, osebii de alte acuzații pe tema ocrotirii minorităților din Polonia.

Ministrul de afaceri streine polon, d. Zaleski, a răspuns punct cu punct înaintea Consiliului la fiecare acuzare lituană fără să se poată ajunge la o concluzie mulțumitoare, — ceea ce a determinat intervenția scurtă și aproape milităreasă a mareșalului Pilsudski, primul ministru polon.

Fără să-și piardă timpul în vorbă multă după ce ascultase discursurile lungi ale d-lui Waldemaras, primul ministru polon l-a întrebat scurt și cuprinzător cam așa: „Ce vrei, d-le președinte de consiliu: pace sau război? Răspunde-mi odată precis aci, de față cu membrii Consiliului P. N., pentru că să știu în sfârșit ce am de făcut”.

Strâns cu ușa de această întrebare categorică și convins după sfaturile stăruitoare ale d-lor Chamberlain, Briand și Stressemann că nu avea să se aștepte la nici un ajutor de nicăieri și nici să spere vre-o intervenție streină, rusă ori germană, de natură a complica situația internațională, — d. Waldemaras a trebuit să răspundă că vrea pacea.

Mareșalul, la rândul său, spre a înălțura orice echivoc, a declarat că Po-

lonia recunoaște și se obligă a respecta independența politică și integritatea teritorială a Lituaniei, de a căror amenințare poloneză se plânse d. Waldemaras, — și a adăugat imediat că nu mai are ce face la Geneva și se întoarce acasă.

Rezoluția Consiliului luând act de cele două declarații solemne făcute în fața lui, a constatat că nu mai există stare de război între cele două state și, prin urmare, Lituania va trebui să ridice măsurile de război fictiv, dar totuși primejdioase, la adresa Poloniei, și să reia legăturile diplomatice normale cu acest stat.

Rezoluția, fără a prejudeca asupra divergențelor dintre cele două guverne în diferite chestiuni pendinte, invită Polonia și Lituania să înceapă imediat tratative directe pentru restabilirea raporturilor diplomatice normale între state membre în Societatea Națiunilor și care înțeleg să respecte obligațiile pacifice decurgând din pact.

„Comitetul de trei” al Consiliului constituit după procedura în materie de minorități va examina plângerile guvernului lituan în privința minorității respective din Polonia și dacă va fi cazul va da urmare măsurilor ce decurg din tratatul special de ocrotire. Reprezentantul României, d. Petrescu Comen, a ținut cu acest prilej să atragă atenția că rezoluția Consiliului în conflict polono-lituan nu va constitui o modificare a procedurii în materie de minorități cu dreptul de acuzare rezervat exclusiv numai membrilor de Consiliu, fiecăruia în parte și la fiecare caz, de a susține în plenum înaltului for violarea obligațiilor de ocrotire de către statele semnatare. Adică, după examinarea în „comitetul de trei”, plângerile lituaniene vor ajunge în plenum Consiliului numai dacă vre-un membru al acestuia își va asuma rolul de acuzator împotriva Poloniei considerând că aceasta ar fi violat într'adevăr obligațiile de ocrotire față de minoritatea lituană din Wilna.

Dela aplanarea rapidă a conflictului greco-bulgar, aceste este al doilea grav diferend internațional din ultimii ani limpezit imediat prin intervenția directă la Consiliul Societății Națiunilor.

Toți partizanii sinceri ai instituției pacifice dela Geneva au motive să se bucure și să se felicite de acest succes remarcabil.

N. Dașcovici

ACTUALITATI

Fără colindători

In ajunul Crăciunului am avut o surpriză de mâhnire. Așteptam, cu brădulețul încărcat de luminițe; trebuiau să vină colindători mititei, cum veniau și până acum, să ne cânte, cu mici alterări de text: „O ce veste minunată”, sau „Trei păstori se întâlniră”...

Mă bucuram dinainte de sosirea lor, și cum nu aveam nici nuci, nici mere aurite, pusesem pe masă un pumn de lei mititei — mititei ca și ei, — dar de sărbători.

Dar colindătorii mititei se încăpățâneau să nu vină.

Servitorul avea ordin, să lese poarta deschisă.

Și n'a venit nimeni.

După ce am luat masa, mă gândeam cu mâhnire: „Unde au zăbovit micii colindători, cari sunt farmecul indispensabil al nopții de Crăciun? Au intrat sub pământ? Ori demonul distrugerii le-a închis gura, țipându-le în față blestemul: „Böse Menschen haben keine Lieder”?

De geabal Nu venia nimeni.

Și toate frânturile din basme mi se părândau în creier: copiii pierduți în pădure; sgrîpțuroaica ce mănca copiii, după ce-i îngrășia; bălaurii ce scuișă foc și atrag copiii în fântânile fără fund...

Dar copiii au înfruntat până acum toate aceste urgii, și sfidând măcelul lui Irod ieșiau ca din pământ, vestind pretutindeni vestea cea minunată, ce venia dela Betleem.

Legenda spune că Irod, după săvârșirea măcelului ar fi avut clipe de remușcări, și viziuni îngrozitoare... Noaptea când pleoapele i-se lăsau grele ca de plumb, se pomenea cu o mulțime de copii, cari cântau cântece de preamărire lui Isus. Erau copiii uciși de el, preschimbați în îngeri. Irod îi privea încrunțat în neputința lui, apoi lua spada ce o ținea lângă el când se culca, și începea să izbească în grămada de copii. Dar oțelul trecea prin trupurile lor eterice, fără să le rănească, și curtenii cari nu știau nimic de viziune, priveau, cu groază, cum stăpânul se bate cu năluciri, noaptea întreagă, izbind cu spada pereții de marmură, până în zori de zi, când se prăbușia pe les-

pezi, ca mort, cu ochii întredeschiși, cu o ușoară spumă însângerată, în colțul buzelor arse de febră..

Așa se explică dragostea cu care așteptăm pe colindătorii mititei.

Ei ne aduc solia copiilor uciși după nașterea lui Isus. Prefăcuți în îngeri, ei se reslătesc la Crăciun în toată lumina, și urnesc pe colindători, să vestească bucuria cea mare.

De aci bucuria cea tainică a copiilor pe cari Isus i-a răsplătit cu dragostea-i nemărginită.

Cei dintâi martiri, cari au murit pentru numele Lui, și-au luat îndatorirea de a vesti omenirii noaptea de slavă, prin tovarășii lor, cari pot să țină în mână o stea multicoloră, și să îngâne o colindă.

Am trecut și noi prin aceste emoții. Ne aducem încă aminte, cum cei mai mărișori construiau scheletul stelei, lăsând o ușiță pentru clopoșel și luminița de ceară. Cei mai mititei investimântam scheletul de lemn în hărții colorate, și porneau, cu inserarea deodată, înapoiindu-ne către ora opt,

cu fețele îmbujorate, cu buzunarele pline de toate bunătățile. Umpleam masa cu ele, și după ce ne încălzeam puțin, așteptam și noi colindătorii, cari veniau, până târziu în noapte, când genele ni se închideau de somn, și lumânarea se sbătea în luptă cu stingerea, cu un nimb în toate culorile curcubeului...

Să nu alungăm dela casele noastre pe micii colindători; să nu suprimăm legendele, căci tot nimbul virgin al sărbătorilor se distramă, deodată cu ele!

Pote vă supăra Irozii, cari lasă urmele moinei și ale potcoavelor pe parchet, sau covoare? Poate vă indispuie colinda trăgândă-pe nas, a bătrânilor? Vai, și ce colinde frumoase cântă acești bătrâni, cu mireasmă arhaică, și cu o melodie, ce ar merita să fie fixată, înainte de a se volatiliza în neant!

Spuneți-le atunci Irozilor și bătrânilor, să cânte în antișambră sau în bucătărie, ca să nu lase urme vizibile, pe covoarele voastre de smirnă!

Dar să facem totul, ca micii colindători să nu ne lipsească în seara de Ajun!

Tot farmecul, și toată poezia sărbătorilor pierde, fără ei, mai mult ca jumătatea strălucirii!

Al. Ciura

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Progrese...

În evoluția firească a omenirii 30—40 de ani nu însemnează mult. Și cu toate acestea, dacă reprivim numai la timpul, când bunăoară *Hasdeu*, la noi, scria pe *Sic cogito*, sau construia *Mormântul-poemă* și *Castelul Julia Hasdeu*, după indicații primite „de dincolo” și ne cugetăm la zăpăceala, ce se producea și se mai produce, prin serieri și fapte de acestea, în mintea tuturor savanților noștri „bine echilibrați” vom ceti cu oarecare surprindere programele congreselor actuale de cercetări psihice, adunări de savanți cu concepții foarte bine echilibrate.

În 40 de ani am evoluat imens și evoluăm zilnic... Dar nu în sensul concepțiilor materialiste, ci spre dematerializare, spre spiritualizare.

Iată, mai întâiu, programul (nu tocmai complet) al ultimului congres internațional de cercetări psihice ținut la Paris, în zilele de 26 Sept. — 2 Oct. 1927.

I. Acțiunea paranormală a ființei umane asupra materiei.

Dr. von Srenk-Notzing din München:

Un cas de producere după voință a fenomenelor parafisice.

Dr. Karl Gruber, profesor de biologie și zoologie la Școala tehnică superioară din München: Observațiuni în timpul controlului făcut asupra mediumului Willy Schneider, în seria de ședințe din München.

Dr. Rudolf Tisehner (München): Medium Silbert; observațiuni parafisice.

Dr. G. A. Wetz (München): Măsurări de temperatură în sala de ședințe în cursul ședințelor mediumnice.

Inginerul Harry Price, director la „National Laboratory” Londra și membru la „Foreign Research Offices of American S. P. R. Variațiuni de temperatură în sala de ședințe în timpul experiențelor cu medium Stella C.

Malcom Bird, dela aceeași societate americană: Câteva observațiuni asupra mediumului Margery.

Dr. C. Bacher, profesor la Universitatea din Riga: Mediumii din Riga.

Dr. Walter Kröner din Berlin: Medium Eleonora Zugun.¹

Contesa Wassilko-Sereki (Viena): Fenomenele Eleonorei Zugun.

E. D. Dingwall (Londra): Ancheta recentă din Anglia asupra fenomenelor metapsichice de ordin fizic.

Wilhelm Vrehovorsky (Viena): Experiențele mele cu medium Dagma.

II. Cunoștința paranormală a realității.

Pierre Lebedziński, inginer Varșovia: Studiu asupra mediumnității d-nei Marie Przybyska.

Dr. Oscar Fischer, profesor de psihiatrie în Praga: Fenomenul de metagrafologie.

Dr. G. W. Keitz, medicul șef al Spitalului de alienați din Petrograd: Cercetări experimentale asupra cunoștinței paranormale.

Dr. Johannes Werwey, profesor de filosofie la Universitatea din Bonn: Lucrul Fastenrath din Colonia.

Dr. Wilhelm Neumann (Baden—Baden): Experiențele mele cu cănelor gâdnitor Rolf. Observațiuni asupra telepatiei între om și animal. Considerațiuni speciale asupra experiențelor lui Bechtereff.

Karl Krall (München): Telepatia între om și animal.

Hereward Carrington (New-York): Amintiri și experiențe personale.

Tartaruga (Viena): Retrocopia în opoziție cu psihometria.

Dr. C. Blacher, profesor la Universitatea din Riga: Tehnică și parapsichologie.

Dr. Fr. Montier și Dr. Jean Charles Roux (Paris): Condițiunile percepției metagnomice.

R. Warcollier (Paris): Experiințe de telepatie la distanță mare.

Dr. E. Osty, directorul „Institutului metapsichic internațional” din Paris: Precunoștința viitorului individual uman. (Invățăminte experimentale și directive în cercetări.)

III. Fizică și metapsichie.

Sir Oliver Lodge, membru al Academiei de științe din Anglia: Energia radiantă și fenomenele metapsichice.

Prof. Dr. Lazaroff, directorul Institutului de fizică din Moscova și membru al Academiei de științe: Rezumatul lucrărilor laboratorului meu asupra psihofizicii sistemului nervos central și a radiațiilor sale.

Dr. F. Cazzamalli, profesor de psihiatrie și neurologie la Universitatea din Milano: Radiațiunile cerebrale. Experiințe noue.

Inginerul R.-Dessalle: Există vre-o legătură între stările de conștiință și fenomenele electromagnetice? (Expunere de experiențe).

C. Dragton-Thomas (Londra): O anchetă asupra naturii unei emanațiuni pă-

rând în relațiune cu procesul de comunicare în transă.

IV. Psihologie, biologie și metapsichie.

Dr. Hans Driesch, prof. la Universitatea din Lipsa: Biologie și metapsichie.

Dr. K. Oesterreich, prof. la Universitatea din Tübingen: Problema disociațiunii personalității.

Günter Hildebrand (München): Contribuțiuni la studiul psihologie al disociațiunii personalității.

Dr. Baron Alfred Winterstein (Viena): Raportul între psihoanaliză și parapsichologie.

Dr. Walter Kröner (Berlin): Parapsichologie și psihoanaliză.

Ad. Borger (Anvers): Punctele obscure din psihologie.

Prof. Mikuska (Cehoslovacia): Marile probleme ale biologiei, parabiologiei și raporturile dintre ele.

Dr. Th. Sokolowski (Varșovia): Incercări de explicare a fenomenelor de telepatie și de psihoscopie.

Inginer P. Lebedziński (Varșovia): Contribuțiuni la problema celui mai bun randament al mediumului.

Dr. Josef Böhm (München): Senzațiile metapsichice și înglobarea lor în manifestările psihologiei normale.

Karl Krall (München): Animalele gânditoare.

P. de Szmurlo (Varșovia): Cercetarea indicilor proprietăților metapsichice.

V. Filosofie și metapsichie.

M. Rutot, membru al Academiei Regale din Bruxelles și M. Schaerer: O concepție energetică a materiei, a vieții, a psihismului și a metapsichismului.

Dr. Ezis Luisada, profesor de fizioterapie la Universitatea din Florința: Direcțiunea metapsichiei spre studiul spiritului uman.

Dr. August Messer, profesor de filosofie la Universitatea din Giessen: Bazele unei cunoștințe teoretice a parapsihologiei și a parafisiceii.

René Indre (Paris): Metoda experimentală în metapsichism.

Louis Favre (Paris): Metapsichia în clasificarea științelor.

Multe din aceste observații științifice, ca bunăoră măsurările de temperatură, pot părea ridicole pentru oamenii credincioși. Dar pentru știința „pozitivă” omenească, fapte și fenomene cât de inferioare, controlabile însă prin măsurări și calcul, par-că sunt mai importante decât comunicațiile inteligente „de dincolo”, ce se dau prin medii, mai importante decât lămuririle și filosofia, ce se desprinde din aceste comunicări transcendente. Ceeace însemnează, că științele pozitive omenești nu s’au putut emancipa definitiv din materie. Dar sunt pe calea cea mai bună de a se emancipa în curând. Să vedem numai câteva puncte din desbaterile congresului, despre care vorbim.

Ședințele s’au desfășurat în amfiteatrul Richelieu dela Sorbona, sub privirea severă și rece a marelui cardinal.

Vr’o 20 profesori universitari, din diferite țări, apoi medicii, ingineri și alți savanți, în total peste 300 de congresiști, de naționalități diferite, au luat parte la desbateri.

Și vreți să știți care a fost nota caracteristică, nota dominantă, a acestor comunicații și desbateri?

— Nota spiritistă.

Celebrul Charles Richet, profesor la Sorbona, cercetător și savant ilustru, în vorbirea de deschidere a congresului, a adus omagii publice spiritismului, recunoscând că metapsichia s’a născut din cercetările spiritiste. „Noi studiem ocultul — zice el — oricare ar fi numele de care ne servim: metapsichism, parapsichism sau altul. Suntem datori să mulțumim spiritiștilor, cari de fapt au lucrat pentru noi.”

Un raport dintre cele mai remarcabile l-a prezentat profesorul Hans Driesch dela Universitatea din Lipsa: *Biologie și Metapsichism*.

Această lucrare a deșteptat un viu interes printre membrii congresului, asigurând și falimentul definitiv al materialismului. Profesorul Driesch a demonstrat că: *trupul și sufletul sunt două ființe de naturi distincte, ceace o confirmă fenomenele intelectuale ale metapsichiei, care legitimează concepția sufletului.*

„Pentru mine — declară Driesch — spiritismul este cea mai puțin artificială dintre explicațiile ce se dau, fenomenelor.”

Remarcăm de asemenea importanta comunicare a doctorului Maxwell din Bordeaux asupra: *Filosofiei vieții și Metapsichismul*.

„Metapsichia — spune doctorul — ne arată viața sub forma unei energii formatrice, lucrând într’o materie plastică, ce nu evoluează. Viața dirije evoluția. Ea se individualizează. Ea este un fenomen continuu. Revenim astfel la concepția unui suflet nemuritor, ca principiu permanent, unitate, sinteză, pe cale de progresiune cantitativă. Această concepție redă moralei o basă solidă, probând în același timp deșertăciunea materialismului, a cărui baza științifică nu mai poate fi astăzi justificată.”

Doctorul Osty și-a rezervat să trateze subiectul favorit: „*Precunoștința viitorului individual uman*”, fiind ascultat și urmărit cu multă atenție.

La banchetul de despărțire, care s’a dat în seara zilei de 1 Oct. au luat cuvântul mai mulți membri ai congresului.

Profesor Richet a lăudat opera acestui congres. Altădată, cercetătorii misterului erau suspectați, ridiculizați, arătați cu degetul ca nește ființe asociate cu puteri răufăcătoare. În zilele noastre, cercetătorii ocultului se bucură de o mai bună reputație. Dacă obstacolele, ce se mai ivesc, sunt rare, se întâlnește totuși indiferența. Dar se poate spera că vor

¹) Despre care și articolul meu din „Soc. de mâne” No.... 1927.

veni în curând timpuri mai fericite, în cari metapsichia va figura în programele studiilor universitare.

Richet vorbi apoi de spiritul *pacific*, ce trebuie să animeze pe metapsihiști.

A luat atunci cuvântul profesorul *Driesch*, pentru a mulțami și a felicita pe cei ce au ajutat la succesul acestui congres și pentru a spune cum din suflet împăratăsește sentimentele pacificatoare ale eminentului său coleg.

Intr'un gest de spontaneitate viguroasă, cei doi mari savanți și-au intins mâna și s'au îmbrățișat.

Acest moment a fost pentru martori de o neuitată emoție, ce nu se poate exprima prin cuvinte; a fost o scenă de un profund symbolism.

În acest gest s'a văzut faptul, că știința franceză se îmbrățișa cu știința germană. Din elanul spontan al acestor doi bărbați eminenti unul frances, altul german — transpira optintrea, ce o fac as-

tăzi marii cugetători ai tuturor popoarelor de a distruge pentru todeauna posibilitatea războaielor od'ose, fratricide, satanice și de a pregăti toate căile pentru intronarea *Păcii*, solidaritatea internaționalitatea și progresul omenirii prin muncă fecundă, constructivă.

În cursul acestei memorabile seri nu s'au uitat nici opera măreață a lui *Jean Meyer*, fondatorul generos al *Institutului Metapsihic International* (Paris, Avenue Niel 89) și al *Căsei Spiritiştilor* (Paris, rue Copernic 8).

Nu numai pe timpul lui *Hasdeu*, ci și astăzi, mulți savanți dela noi nu văd mai departe de vârful nasului și preparatele microscopice. . . Dacă și-ar lua osteneala să studieze memoriile și desbaterele unui congres, ca cel amintit în șirele precedente, probabil s'ar mai dumiri.

Gavril Todica

FIGURI REPREZENTATIVE

† Dr. Gheorghe Popoviciu (1862—1927)

A murit „*Taica Prota*” al *Lugojuului*. . . Cu mutarea lui la cele de veci, s'a rărit din nou rândul acelor figuri eroice, cari, în luptele românilor de dincoace de *Carpați*, au fost adevărați conducători de noroadă. . . Cine dintre bănuțeni nu cunoștea pe acest neînfricat luptător al poporului din care făcea parte? Grav, cu pasul greu, cu maiestatea sacră de preot în mers și vorbă, adânc și pătrunzător la cuget, blând și iertător cu ai lui, dar necruțător și dârș față de străinii uzurpatori de drepturi și bunuri. Decenii de-a rândul a fost nădejdea zbuciumului unui neam, pentru care a avut nu numai vorbe de dragoste și îmbărbătare, dar și faptul *Cap al învățământului românesc din protopopiatul Lugojuului*, a știut să mențină în școli și învățatori treaz sentimentul curat al naționalizmului. Cu toate împulările guvernelor din *Pesta*, a izbutit să insuflă în bieții dascăli și preoți ai sateilor, încrederea în ziua de mâine, nădejdea în răsplata muncii neprihănite pe ogorul național. Examenele de fine de an din școlile bănuțene deveniau, prin el, adevărate serbări naționale. Sub privirea lui blândă, răspunsurile tirerelor vlăstare erau tot atâtea nădejdi vii pentru o soartă mai bună. Cu câtă înfrigurare nu așteptam un semn din partea lui ca să răsună din sute de guri de copii un „*Deșteaptă-te, Române*. . .”; învățat pe ascuns de frica inspecțiilor stăpânirii asupritoare. Erau aceste examene un prilej de reîmprespătare a sentimentelor românești.

Ales, în două rânduri, în parlamentul din *Pesta*, a fost acolo nu numai cel mai înviersunat apărător al nostru, integru și

neînduplecat, dar a dat dovadă și de un curaj personal extraordinar, apărând cu trupul său viața colegilor deputați români de furia sovinișmului *tyranic*. Cuvintele lui în sfatul țării opresoare sunau grav, iar strigătul lui după dreptate era al unui nou *Prometeu*. A fost un adversar temut și respectat chiar de cei mai îndărătnici românofobi.

Om de carte (a fost și membru corespondent al Academiei Române), a dat literaturii istorice românești lucrări de o înaltă valoare: *Uniunea Românilor din Transilvania, Caransebeș, 1901*; *Istoria Românilor Bănățeni, Budapesta, 1905*, la care se mai adaugă și alte serieri de caracter religios filozofic și o mulțime de articole politice publicate în *Drapelul din Lugoju* sub pseudonimul „*Spune-verde*”.

Vremile mari l-au găsit la post. Ca președinte al Consiliului național din *Bănat*, prezidează, în 1919, marea adunare dela *Lugoju*, cerând integritatea *Bănățului*. Ca senator al României întregite, a fost până în clipa morții unul din fruntașii maturului corp, ale cărui lucrări le-a condus în calitate de vice-președinte.

O viață mândră, de muncă cinstită și rodnică, de luptă aprigă și biruitoare, în-cununată de podoabele operei săvârșite, cu haina preotească sacră și nepătată, se coboară acum în pământ, lăsând în urma ei, ca un far luminos, pilda vie a nemuririi prin fapte, pe seama acelor ce, în fața unui mormânt deschis mărturisese mereu: Sunt aliquid Mames: letum non omnia finit.

C. Daicu

Ion Bianu

Trăim în țara în care sbuciumul vieții politice atât de sgomotoase și de puțin rodnice, ba uneori deadreptul răufăcătoare, atrage aproape întreaga atenție a opiniei publice. Arar devotamente statornice pe alte tărâmurî reușesc să spargă indiferența publică. E cazul fericit al profesorului *Ion Bianu*.

Cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani, o sărbătorire recentă la Universitatea din *București* și oferirea unui volum de omagiu din partea colegilor și elevilor, s'a aruncat o strălucitoare lumină asupra unei vieți de muncă tenace, care nu s'a așigat, cu toate că organizase în-săși temelii culturii noastre cărturărești.

Trecut prin lamura școlilor de la *Blaj*, *Ion Bianu* a pornit de foarte tânăr la *București* și a intrat în cariera dascălii la *Liceul Sfântul-Sava* și în serviciul administrativ al Academiei Române.

Erau stările de acum 50 de ani, când învățământul *Limbei române* abia se statornicia pe catedre de sine-stătătoare, iar biblioteca Academiei avea numai 3000 volume. Profesorul blăjan s'a așternut pe lucru și o jumătate de secol nu s'a clintit dela datorie, nebiruit nici de ispita politicii, nici de ispita banilor. Rezultatul? A ajuns să profeseze istoria literaturii române de pe înălțimea catedrei universitare și a înzestrat țara cu cea mai mare și mai prețioasă bibliotecă a ei, depozit ordonat a tot ce se publică la noi. Numai astfel a devenit posibil studiul științific al trecutului neamului.

Dar meritele Domnului *Bianu* nu se opresc aici. A publicat sute de lucrări, cari atingând domenii alăturate istoriei literare: filologia, folklorul, istoria, au arătat conexiunea lor în studierea poporului nostru. Dela lucrarea asupra lui *Samuil Micu*, până la monumentală „*Bibliografie românească veche*” scrisă în colaborare cu *Nerva Hodoș*, operă cu care s'ar mândri și streinătatea cea mai cultă, dela editarea de texte vechi până la fixarea și datarea introducerii *Limbei românești* în biserică, toată această activitate științifică dă și dovada înaltei probități a omului care s'a arătat atât de conștiincios în îndatoririle de administrator al Academiei.

Aceste calități, pe care le-a subliniat Dl Profesor *Drouhet* în cuvântarea sa festivă, întăresc calitatea de bibliograf a domnului *Bianu*, din care fac un model de muncă metodică și discretă, model imbiat cu drept cuvânt tinerelor generații de către secretarul general al Ministerului Instrucțiunii, Dl. C. Kiritsescu.

Dl Profesor, D. Gusti a făcut sărbătoritului o potrivită urare: să vadă șubredul buget al Academiei asigurată și să nu mai aibă de luptat cu greutățile începuturilor, de care a vorbit apoi Dl. G. Adamescu. Despre continuitatea directivelor date dela catedră au făcut mărturie colaboratorii săi la Universitate: Dnii D.

† Valeriu Branice

În ziua cea dintâi a anului s'a răspândit ca fulgerul o veste, care a îmbrăcat deodată în doliu întreg pământul românesc de dincoace de Carpați. A fost vechi, — care în primele momente părea de necrezut și în fața căreia sufletul unui întreg popor a tremurat de emoții, — că Valeriu Branice a părăsit lumea celor vii. S'a știut marele român, fără numele căruia nu se va putea scrie istoria luptelor noastre naționale, omul cu calități superioare de ordin intelectual și moral care mai ales în istoria Banatului a creat cea mai luminoasă epocă. A avut dreptate d. deputat Caius Brediceanu, când a spus că ultimul sfert de veac al frământărilor bănățene va trebui să se numească: epoca lui Valeriu Branice.

Intr'adevăr, — „caracterul său puritan, cunoștințele sale vaste și temeinice l-au înălțat între cei dintâi fii ai neamului românesc”.

Și-a început cariera, — având abia vârstă de 22 ani, — ca profesor la liceul din Brașov. El însă simțea nevoia unui mai mare număr de elevi, de aceea, după doi ani a intrat ca redactor la Tribuna din Sibiu, devenind astfel, profesorul neamului său. În 1894 a întemeiat la

Caracostea și N. Cortojar, iar studentul Mazilu a arătat că recunoștința elevilor nu-i micșorată de severitatea unui profesor drept și priceput.

Trebuia să asiste la această sărbătoare a muncii și să asculte răspunsul mișcat al Domnului Bianu pentru ca să recapete încrederea în consolidarea țării noastre, peste și împotriva zarvii pe care o fac toți nechemaii și profitorii.

„Sânțefi latini — a spus Domnia-Sa — și ca urmare, exagerați și meritele mele. Sântem produsul mediului și puținul ce-am făcut nu-i decât un mic și slab reflex al școlii din Blaj. Acolo am învățat devotamentul, pentru Dacia refăcută și din anii mei de studii în Italia și la Paris și din călătoriile mele prin toată Europa, m'am convins că nu se poate lucra științificește fără o bogată și bine organizată bibliotecă”.

Și bibliosoful Bianu, care venise și acum cu geanta lui de cărți, a mulțumit tuturor, dar părea grăbit să se întoarcă la Academie. Un astfel de om al datoriei nu se poate smulge de la lucrul lui poate nici în cea mai frumoasă zi a vieții.

Ne închinăm smeriți în fața unui asemenea exemplu, deși o vorbă de mândrie putea veni din Ardealul care l-a dat României întregi. N. Georgescu-Tistu

Timișoara ziarul „Dreptatea”, în coloanele căruia a scris cele mai frumoase cuvinte ale evangheliei dreptății, articole de înaltă concepție politică, scrise cu un ireductibil talent. Scrisul lui n'a rămas nebagat în seamă de guvernul unguresc, care i-a făcut proces de agitație, osândindu-l la doi ani de temniță grea. Când mai târziu, la anul 1897 a intrat în redacția ziarului „Patria” din Cernăuți, guvernul austriac l-a supus aceluiaș tratament. Abia cu mari greutăți a scăpat de zidurile închisorii austriace.

Reîntors în Ardeal, a întemeiat la Lugoj ziarul „Drapelul”, despre care se poate spune cu drept cuvânt că a fost o mândrie a ziaristicii române. Nu vom uita niciodată prim-articolele lui cuminiți pe cari, aproape toate ziarele românești le încreștau și le comentau ca pe niște fragmente ale unei cărți profetice. În chestiile mari se aștepta întotdeauna cu nerăbdare părerea lui, care, adeseori le punea la punct. Articolele lui de obicei nu aveau titlu. Oamenii s'au obișnuit a-și înclăpui în locul titlului o inimă zurgăvită cu nevăzute culori, — inima lui mare românească.

Drept recunoștință pentru jertfele aduse pe altarul neamului, poporul român a voit să-l aleagă deputat al circumscripției Bocșa-Română. Cu toate-că a întrunit toate voturile românești, prin viclene uneltiri stăpânirea ungurească a împiedecat alegerea lui atât în 1905, cât și în 1910.

Când în anul 1912 Stefan Tisza a făcut românilor propuneri de împăcare, partidul național-român l-a delegat și pe el în comisia care avea să fixeze condițiile unui modus vivendi între români și unguri. În decursul tratativelor Branice a luat adeseori cuvântul, câștigându-și — poate tocmai prin intrasigența atitudinii sale, chiar și admirația adversarilor milenari ai neamului său.

În timpul războiului, mai ales după intervenția armatei române, ziarul „Drapelul” a rămas singurul ziar scris în toate provinciile românești dincoace de Carpați. Fiecare slovă Branice o scria cu multă băgare de seamă, dar, fără să se abată măcar pe un moment de la principiile politice naționale românești. De-aceia, din partea guvernului unguresc era mereu luat la ochi, iar în luna Februarie a anu-

lui 1918 împreună cu alți fruntași din acea vreme ai vieții românești a fost arestat și închis în temnițele Seghedinului.

Vreme de nouă luni a îndurat între zidurile triste ale clădirei sfințite prin suferințele multor martiri ai românismului, cele mai cumplite chinuri. Dar, privirile îi erau îndreptate mereu spre răsăritul nădejzilor noastre. Nici pe un moment nu și-a pierdut credința în realizarea integrală a idealului național, credință pe care o propovăduia cu apostolească îndrăzneală chiar și în zilele când de pe fronturi sosiau cele mai triste știri.

Cine ar putea descrie emoția sfântă, cu care în toamna anului 1918 a părăsit zidurile temniței?

Națiunea recunoscătoare, după mare act al unirii l-a ales și pe el în fruntea treburilor Ardealului ca șef de resort al cultelor și instrucției în Consiliul Dirigent. Omul care și-a început activitatea publică în școală, în zilele apogeei sale a ajuns în fruntea școlilor, pe cari avea să le organizeze și înzestreze cu profesori. Numele lui va fi însemnat cu slove de aur și în istoria organizării învățământului românesc din Ardeal.

A avut parte și de amare desiluzii. La alegerile din 1922, 1926 și 1927 n'a fost lăsat să intre în parlament. Așa apoi, și-a trăit restul zilelor în singurătate chinuit de boala ce și-a contractat între zidurile temniței din Seghedin și nutrinând speranța în însănătoșirea țării sale de boala politicianismului. În mormânt a dus desigur cele mai bune gânduri pentru neamul pe care îl iubea mai presus de toate.

Ziua înmormântării lui a fost o zi de pelerinaj către Lugoj a românilor din toate părțile țării. Când rămășițele lui pământești au fost amestecate cu pământul românesc, toată lumea simțea, cum spune un ziar clujean, că „se îngroapă o parte din gândirea, din caracterul sobru și din cinstea nemărginită a acestui neam”. Dar sufletul lui, croit dintr-o singură bucată, care o viață întreagă a mărturisit o singură credință, din înălțimea la care s'a ridicat va priveghea, — nu ne îndoim, — asupra neamului său, care, veșnic îi va păstra memoria.

„Societatea de mâine”

Intre Paul Verlaine și Edmond Rostand

Un scriitor francez, evocând într-un articol de revistă, moartea fiului lui Paul Verlaine, se rătăcește în comentarii pe cât de amare pe atât de nedrepte. El compară mai ales viața lui Georges Verlaine cu aceea a fiilor lui Edmond Rostand. Și găsește injustă existența lamentabilă a celui dintâi, în vreme ce Maurice și Jean Rostand sunt milionari. Adevărul este că soarta nefericită a marelui Verlaine s'a prelungit și în fiul său. Pentru aceasta nu trebuie însă învinuit nimeni, căci ne aflăm în fața unor stări de lucruri fatale, pe cari nici o intervențiune omenescă nu le putea schimba. Paul Verlaine a fost un poet de geniu — este bine înțeles; dar el a fost și un alcoolic incurabil și toată viața lui s'a resimțit de această pasiune funestă. Nu este bine să se judece superficial evenimentele umane. Că Verlaine a fost sărac și mizerabil, vina inițială nu era a lui, desigur, după cum nici geniul său poetic nu poate fi întunecat de aventurile lui ca om. Marele poet a fost sărac mai înainte de orice fiindcă se trăgea dintr-o familie săracă, dela care n'a moștenit nici un bun. De acest lucru nu trebuie învinuită decât soarta. Apoi, Paul Verlaine a rămas sărac, căci poezia pură n'a făcut nici odată pe nimeni milionar. Cât despre existența tristă și destrăbălată pe care a dus-o, vina este numai a lui. Câte victime n'a făcut și nu face alcoolismul? Pe cine îl putem acuza de starea sardidă a genialului poet, de orgiile, de rătăcirile spre care-l împingea alcoolul? Dacă Paul Verlaine ar fi dus o viață calmă de burghez, el n'ar fi cunoscut desigur mizeria extremă în care i s'au scurs zilele și nici patul de spital. Să nu mi se spună că un om de geniu n'ar putea duce o viață de burghez... Afirmatia aceasta de mult s'a adevărit ca falsă... Victor Hugo, de Vigny, Emil Zola, și atâția alți mari scriitori au avut o existență materială liniștită și ordonată. Geniul nu vrea să zică destrăbălare. Pe de altă parte au fost însă și multe genii destrăbălate. Aceasta, o repet, n'ar putea să le întunece meritul; după cum n'ar trebui să le constituie nici o aureolă. Marii scriitori și marii artiști se nasc în toate clasele societății, și viața lor materială se resimte de influențele sociale ale claselor din cari fac parte.

De aceea spuneam, că în judecarea existenței oamenilor iluștri ar trebui să se țină seamă de o mulțime de elemente cari în general se neglijează. Așa, în ar-

ticolul despre care v'am vorbit și în care confratele meu Ripert are aerul de a-i învinui pe fii lui Edmond Rostand de faptul că fiul lui Paul Verlaine a fost sărac și nenorocit — ai culege nedreptăți la fiecare rând. Cred că am, pentru a-mi da părerea în această chestiune, o competență incontestabilă. L-am cunoscut foarte bine pe Georges Verlaine care a murit acum vre-o doi ani. În marea casă de editură, care publică volumul de poezii al lui Paul Verlaine, sunt de multă vreme unul din directori. În fiecare lună l-am văzut, un lung șir de ani, pe fiul lui Verlaine când venea să-și încaseze drepturile de autor. Evoc pentru cititorii acestei gazete trupul lui înalt și încovoiat, zimbetul lui-umil, ochii cerniți, mâinile-i tremurătoare. Georges Verlaine a fost multă vreme funcționar inferior al trenului subpământean la stația Villiers. V'ați putea mira că omul acesta care purta un nume așa de mare în Franța, a răams atâta amar de timp un biet slujbaş subaltern. — Georges Verlaine era, vai!, o ruină omenescă. Alcoolismul părintelui său se resfrângea într'însul. Atâta a moștenit el dela marele poet: beția, și un trup subred și niște organe uzate. L-am întrebant odată pe d. Georges Riotor, vice-președintele consiliului municipal al Parisului, care a protejat și protejează atât de mult artele și literatura în Franța, dacă n'ar putea face ceva pentru Georges Verlaine? Era, mi-aduc aminte, într'un amurg de primăvară și sorbeam în societatea dlui Riotor un pahar cu bere la terasa unei cafenele de pe boulevard. Călătorisem tocmai în trenul subpământean și-l văzusem la stația Villiers pe Georges Verlaine în uniformă-i albastră și cu șapca de funcționar al metropolitaniului. „Nimic de făcut, mi-a răspuns Leon Riotor. Bietul Georges este un degenerat, un *minus habens*, care a moștenit numai păcatele tatălui său și nici una din calitățile lui. S'au încercat multe combinații în favoarea lui Georges Verlaine. Nici una n'a reușit, din propria sa vină. Fatalitate!”

Sărmanul om! Scriindu-vă despre el, mă copleseset melancolia. L-am întâlnit odată într'o după amiază de vară pe rue des Epinettes, nu departe de Porte de Clichy. Se întorcea de pe fortificații unde posedă o mică grădiniță în care cultiva el însuși poame și legume. Era însoțit de d-na George Verlaine, o femeie cu părul alb, dar cu fața tânără. Purta în mână un coș plin cu salată verde și cu cartofi.

Am stat cât-va de vorbă cu această păreche de parizieni, în vreme ce pe Avenue de Saint-Onen suna clopotul tramvaelor cari o colindau. Apoi ne-am despartit. Priveam îndelung silueta încovoiată a lui Georges Verlaine, cum se îndepărta sub cerul albastru al Parisului. S'a întors ca să-mi mai zâmbească odată pânăce dispăru la o cotitură, dealungu, imobilelor locuite de uvrieri de pe rue des Epinettes... Bietul Georges Verlaine!

Il plâng fiindcă a fost nenorocit — întru aceasta sunt de acord cu confratele meu Emile Ripert. Dar sunt de altă părere decât dânsul, în chestia comparației pe care o face între fiul lui Paul Verlaine și aceea a lui Eduard Rostand, comparație aprigă și aproape agresivă la adresa celor din urmă. După cum m'am crezut competent în judecarea lui Georges Verlaine, tot astfel mă cred autorizat — și mai mult poate — a vă vorbi de fii lui Edmond Rostand. Ajunge să vă spun că Jean Rostand este cel mai scump prieten al meu, că nu e săptămână în care să nu mă duc la castelul lui din Ville-d'Avray unde sunt ca la mine acasă și unde am petrecut atâtea ore, atâtea zile și seri admirabile în societatea oamenilor celor mai eminenti din Franța: savanți, artiști, miniștri, și unde am dejunat și cinat de atâtea ori cu ilustracontesă de Noailles.

De aceea găsesc nu numai nedrepte, dar și nepotrivite comparațiile lui Emile Ripert. A cui e vina dacă Paul Verlaine s'a născut dintr'o familie săracă, iar Edmond Rostand dintr'o familie de arhi-milionari? A cui e vina dacă admirabilele piese ale lui Rostand: *Cyrano*, *L'Aiglon*, *Chantecler* au adus și aduc milioane de franci, pe când nu mai puțin admirabilele poeme ale lui Verlaine nu au adus moștenitorului marelui poet decât sume modeste? A cui e vina dacă Georges Verlaine n'a fost dotat cu nici un fel de talent, în vreme ce un Jean Rostand, bunăoară, este un mare scriitor, un filosof eminent, un savant de primul ordin (el este doctor în științe) și unul din cei mai aprigi și ma înflăcărați apărători ai democrației? Sărăcia lui Georges Verlaine și bogăția unui Jean Rostand nu au decurs, după cum vedeți, decât din situația socială a familiilor din cari se trag, iar nici de cum n'ar trebui să se creadă că dacă unul e sărac, pricina este avuția celuiilalt. Cormeille a fost sărac, fiindcă s'a scoborit dintr'o familie săracă, iar La Rochefoucauld a fost bogat fiind descendintele

unei familii somptuoase. A cui este vina? Situația omului în societate depinde de atâtea elemente complicate, de atâtea imponderabile, de un trecut atât de bogat în evenimente și aventuri, încât e primejdios luera s'o judeci cu ușurință.

Nu odată aflându-mă în saloanele lui Jean Rostand, în mijlocul unor decoruri fastuoase și a unei societăți alese am comparat fără de vog situația prietenului meu cu aceea a lui Georges Verlaine, pe care-l evocam pe Rue des Epinettes ținând în mână coșu-i cu salată verde. Nici un moment însă nu mi-a trecut prin minte să trag vre-o concluzie nedreaptă, cu atât mai mult cu cât Georges Verlaine nu a avut personal nici un merit, în vreme ce Jean Rostand este un spirit mare și un splendid scriitor. Pe de altă

parte, ași putea voca umbra dureroasă a lui Paul Verlaine, atât de sbuciumat în existența-i mizerabilă și umbra senină a lui Edmond Rostand, a cărui viață a fost magnifică — fără ce starea materială și socială a celui dintâi să-l scadă în ochii mei. Și unul și altul îmi apar nimbați de aceeaș glorie — și poate că geniul autorului lui *Sagesse* îmi mișcă mai adânc sufletul decât geniul autorului lui *Cyrano* — iar un simplu vers al lui Verlaine ca:

„Il pleure dans creux
Comme il pleint sur la vieillesse.

mă tulbură tot așa de trainic ca lungă și minunata scenă a balconului din *Cyrano*.

Adrian Corbul

Cronica literară, culturală și artistică

„Lucefărul“

— O aniversare fără erou —

Domnule director,

Răspund invitației D-tale, fără să înțeleg, pe deplin, necesitatea acestor rânduri.

Subsemnatul a mai scris doar două articole pe această temă; unul în 1922, la douăzeci de ani dela apariția „Lucefărul”-ui, și altul în vara anului trecut, când se împlinea un sfert de veac, dela data, ce totuș nu trebuie uitată prea repede: Budapesta, 1 Iulie 1902.

S'a oprit cineva asupra acestor articole?

Nimeni.

Oamenii au azi *alte* preocupări, decât să-și ia osteneala, să se oprească, în fața unei pietre din marginea drumului.

Mai e și un alt motiv: critica, așa numită oficială, nu cunoaște *aproape de loc* mișcarea culturală-literară din Ardeal, ce a premers războiului. Mai întâi nești și azi exemplare, cari confundă pe Gh. Lazar cu Gh. Barițiu, și întrebându-te, dacă Blajul are mai mult de 60.000 (șazece mii) locuitori?

În situații așa de delicate, critica are fericita inspirație să *tacă*, evitând astfel ori-ce riscuri, ce pot surveni, cu fatalitate.

Dar nu e numai vina criticii, ci și a publicului cetitor, al anilor postbelici.

Pe vremea noastră, câteva sute de exemplare din „Sămănătorul”, sau „Lucefărul” se desfăceau între elevii dela Blaj, în cea dintâi oră de recreație. Volumele din editura „Minervei”, mari și mici, ca și ale „Bibliotecii pentru toți” se cumpărau, la rezeală, și abonații la toate volumele, ce seoseau de peste Carpați, erau puși une-ori în situația dificilă, de a nu-și putea da raportul literar elevilor din clasa a opta, cari le solici-tau părerea.

— Așteptați nițel, băieți, să văd și eu cartea, și s'o răsfoiesc, căci mi-ați șterpelit-o, înainte să-mi ajungă în mână!

N'a fost nici un nex causal între „Sămănătorul” dela București și „Lucefărul” din Budapesta.

Dl N. Iorga, s'a instalat, ceva mai târziu, în fruntea revistei bucureștene, când „Lucefărul”, după câteva oscilări de busolă, își stabilea drumul cel drept.

Incontestabil, dl N. Iorga a dat cele dintâi îmbărbătări tinerilor, cari se străduiau spre un ideal, din ce în ce mai bine conturat.

Scriitorii grupați în jurul revistei, după doi ani, au pornit, cu program bine stabilit, lupta împotriva vechei școli ardelenice, cu latinismele ei în decanță și cu literatura dulceagă, ce nu mai satisfăcea cerințele mai avansate ale vremii.

Așa a ajuns revista, să-și precizeze drumul, printr'o nouă eră de „Sturm und Drang.”

Trecut „Lucefărul” la Sibiu, procurorii îl luară în primire, cu câteva procese de presă, cari totuș nu s'au terminat cu temniță. Această onoare au rezervat-o „Țării noastre”, când doi dintre întemeietorii „Lucefărului” au înfundat temnița dela Seghedin.

Dar să stăm strâmb, și să judecăm drept.

Domnii procurori tot adulmeacau ei câte ceva.

„Lucefărul”, n'a fost o revistă de propagandă iredentistă, dar a stabilit linia dreaptă dela unitatea culturală la cea etnică politică.

S'ar putea reproduce, în câteva volume, articolele scrise, pe atunci, cu o îndăzneală, ce azi ne surprinde.

„Lucefărul” a fost cea dintâiu revistă din Ardeal, care a concentrat, într'un mănuchin, pe toți scriitorii români, transși cis-carpătini.

A se răscoli numerele închinare marilor scriitori de pe vremuri: Vlahuță, Coșbuc etc., și numărul închinat nuvelistilor români de pe întreg cuprîsul țării de azi. Sau acel închinat deputaților noștri din parlamentul din Budapesta.

Se pot ceti și azi, cu destul folos, pentru toți necunoscătorii trecutului nostru, nu prea îndepărtat.

Abia câțiva inițiați au văzut numărul din urmă al „Lucefărului” (Iulie—August 1914.)

Oct. Tăslăuanu, chemat pe frontul din Galiția, nu l-a mai putut da publicității, și întors prăpădit de pe frontul străin, l-a distribuit câtorva prieteni.

Era atunci o jale să mai treci prin Sibiu, căci masa noastră dela cafeneaua de lângă pare, era goală, și detectivi lacomi, își urmăreau toată înghițitura de șvarț, ce țî-se oprea în gâtleej.

Da, domnule director, e greu să evoci azi, imaginea revistei „Lucefărul”.

Oamenii au astăzi *alte* preocupări.

Poate mai bune, poate mai rele decum erau ale scriitorilor grupați în jurul „Lucefărul”-ui.

În ori-ce caz, generația de azi, mai mult sau mai puțin recunoscătoare, este invitată să chieime, la o nouă viață, *entuziasmul* unei grupări de tineri, — azi în pragul bătrâneții. — cari au *totuș* credința, că au netezit — nițel, nițel — drumul spre realizarea unui ideal!

Al. Ciura

„Meșterul Manole“

Dramă în 5 acte de Lucian Blaga

Analizând anul trecut, în paginile unei reviste populare¹⁾, opera poetică a lui Lucian Blaga, constatam înfruptarea ei tot mai plină din adevăratul spirit românesc. Constatarea această multora li se va fi părut paradoxală. Opera acestui poet, atât de nouă și originală în concepția ei, după ce a stărnit la început o admirație unanimă s'a trezit cu fulgerile întregii noastre critici oficiale în capul ei. Opiniile acestei critici și faptul că pentru a înțelege un astfel de poet îți trebuie oarecare pregătire filozofică și literară, au contribuit în mare măsură la atitudinea indiferentă, uneori chiar ostilă, a publicului nostru „mare” față de el. Ostilitatea a mers până acolo în cât, nu odată, a fost învinuit că n'are nimic comun cu spiritul românesc.

Nu puțin am fost surprins însă când am aflat că la constatarea, făcută de mine au ajuns, pe alte căi, și alții. Lucian Blaga, care n'are nici un „Monitor Oficial” al unui cenacu pentru a i-se aduce săptămânal elogi, el, ale cărui lucrări dramatice teatrele noastre oficiale se mulțumesc să le ia doar în repertoriu și să le înlocuiască apoi, la întâia ocazie, cu cine știe ce „Bizanțuri” naționale sau streine, — Lucian Blaga începe să fie înțeles și integrat marilor noastre valori literare.

Meșterul Manole este argumentul nou și

¹⁾ *Cosinzeana* mai multe numere dela începutul anului 1926.

decisiv al constatării noastre. El este o strălucită dovadă cum acest poet, învinuit de străinism, este pătruns în toate fibrele lui sufletești de tot ceace se găsește mai pur și mai adânc în spiritul nostru popular, adică în adevăratul nostru spirit național.

Filesoful Lucian Blaga s'a arătat undeva aderent al teoriei echivalenței culturilor. După această teorie fiecare cultură trebuie considerată avându-se în vedere, în întâiul rând, valoarea ei intrinsecă. Ea nu trebuie apreciată prin o neîntreruptă punere în cumpănă cu alte culturi, vecine sau înrudite cu ea, așa cum face și astăzi o anumită parte a clasei noastre culte. Judecând astfel „elita” noastră a ajuns să se entuziasmeze și să importe tot ceace se produce pe piața străină, să se bucure chiar când un naiv ziarist strein cere înființarea unei universități franceze la București. Cum n'ar iubila ea când cultura admirată, pe care toate generațiile ei au sorbit-o dela izvor, către care e atrasă încontinuu ca de o vrajă — îi vine acasă? Convingerea lui Lucian Blaga este că adevărata cultură națională răsare din sufletul popular ca un stejar din solul lui; ca și stejarul ea e înfiptă cu mii de rădăcini în pământul ei. Ea e vânjoasă de furtunile munților ei, e înviorată de darurile cerului ei.

Privită din acest punct de vedere opera lui Lucian Blaga este o nouă întoarcere spre izvoarele naționale. Întâia a fost a generației lui Alexandri și Kogălniceanu; a doua a lui Eminescu; a treia a dlui Iorga, a lui Coșbuc și a lui Sadoveanu; a patra a generației de astăzi, care își caută încă purtătorul de steag.

Generația nouă — în rândurile căreia Lucian Blaga ocupă loc de frunză — s'a aplecat peste izvoare pentru a scoate din ele un înțeles nou și mult mai adânc vieții, pentru a desprinde din undele lor apa vie a valorilor universale. Au făcut-o și celelalte — veți spune dv. . . Analizând pe *Meșterul Manole*, citindu-l înșivă, după ce ați aruncat deoparte toate prejudecățile, veți constata că n'au făcut-o astfel.

Legenda *Mănăstirii Argeșului* cuprinde unul dintre cele mai frumoase și mai adânci mituri ale poporului nostru. Prin valoarea lui umană mitul lui Manole poate sta alături de cel al lui Prometeu. Tragica poveste a zeului antic a fost un neseac izvor de inspirație pentru toate popoarele; mitul lui Manole a fost o necontenită tentație pentru scriitorii noștri. Unii s'au apropiat de el cu mâini curate; aceștia au desvelit o parte a înțeleșului lui adânc. Alții s'au apropiat cu mâini murdare; opinia noastră publică i-a înfierat cum se cuvine pentru acest sacrilegiu. Părerea noastră este însă că nici unul nu l-a adâncit, ca filosofie și ca simțire, ca Lucian Blaga. După el vor veni alții și alții; înțeleșul și frumșetea mitului nu vor putea fi secate niciodată. Deocamdată noi am dori ca poeților, cari se îndreaptă spre el să li se alătore și compozitorii muzicali. *Mănăstirea Argeșului* este o rară temă wagneriană.

De legenda *Meșterului Manole*, Lucian Blaga s'a apropiat pentru înțeleșul ei metafizic și pentru valoarea ei artistică. Intre legendă și poet s'ar putea spune că se găsea o „armonie prestabilă”.

În volumul de versuri *In marea trecere* și în dramele *Turburarea Apelor* și *Fapta* filosoful Blaga lășase să se întrevadă adărrarea lui la o concepție asupra existenței, pe care am putea-o numi a *anonimatului*. După această concepție noi suntem niște

bieți atomi ai Marelui Tot. Rostul existenței noastre este să simțim — mai mult prin intuiție decât prin dialectică metafizică, sau prin deducție experimentală — marile înțeleșuri ale umanității, ale vremii și ale locului nostru și să ajutăm înfăptuirea lor, chiar cu prețul nimicirii noastre. Manole i-a dat poetului cel mai desăvârșit simbol al acestei concepții.

Înțeleșul metafizic trebuia demonstrat însă artistic. Poetul trebuia să ne arate procesul, înspăimântător de tragic, al faptei lui Manole și să ne facă să-l simțim și noi.

Aceasta a făcut-o prin dramatizarea mitului.

Toate încercările *Meșterului Manole* și ale celor doisprezece tovarăși ai lui de a clădi o biserică „pe Argeș în jos” — acesta e locul acțiunii — rămân fără rezultat. Ca în legendă: ceace clădea ziua, noaptea se surpa. La ridicarea cortinei îl găsim pe *Meșter* muncindu-se să găsească taina veșniciei prăbușiri. Starețul Bogumil cunoaște taina: „*Puterile*” tainice ale pământului, cer o jertfă omenească. Toată înțeleșuirea și toate socotelile lui Manole nu vor putea birui porunca lor; numai jertfa le îmblânzește. Pentru starețul Bogumil porunca „*Puterilor*” este o credință neclintită; el nu caută să o înțeleagă. Mintea lui Manole refuză la început, să priceapă, cum pentru o faptă, atât de curată, trebuie jertfită o viață omenească.

În aceeași cameră în care se frământă ei doarme, într'un colț, Găman, „figură ca de poveste, barbă lungă împletită”. *Mosneagul* acesta este un vizionar; prin gura lui se rostesc „*Puterile*”. În limba lui apocaliptic, ca de descântec vechiu, se fierbe furia acestora; amenințarea lor l-a îngrozit atât de mult încât i-a turburat mintea. De altfel toată lumea e îngrozită de semnele „*Puterilor*”. Sieriele presupușilor strigoi sunt desgropate și aruncate pe Argeș.

La Manole, care așteaptă muncit zorile cu vestea noii prăbușiri, întră Mira, soția lui. În lumea aceea chinută de groaza necunoscutului, ea singură și-a păstrat râsul și jocul nevinovat, ea singură este viață pură și neistovită. Mira sfătue pe *Meșter* să se ferească de starețul Bogumil pentru că presimte în el o primejdie. Print' o glumă nevinovată, ea îi spune apoi, că se bucură că biserică întârzie să se ridice cu turlele în aer; Manole ar îndrăgi-o așa de mult, încât ar uita de Mira lui. Îngrozește apoi pe *Meșter* cu o întrebare: Ce ar face el dacă ea ar muri? „Știu că nici o altă femeie nu ți-ar putea fi mângâiere. — Dar cel puțin turlele, turlele s'ar ridica atunci mai subțiri cerându-mă înapoi cerului. Pe urmă mare păcat n'ar fi dacă cerul nu ți-ar da nici un răspuns. Tu ți-ai avea în veșnică frumșete — biserică” (p. 24). Manole se înfioară la acest gând; iubirea lui este deopotrivă împărțită între biserică și Mira. Intrebarea acesteia e însă o fatală sugerare; efectul ei se va simți mai târziu. O altă scenă întărește sugestia Mirei: În jocul ei neostoit aceasta se urcă pe spatele lui Găman, care doarme alături, scoțând din când în când fraze de apocalips. Mira e îmbrăcată într'o cămașă lungă, albă și descultă. Cu toate că Găman se cutremură din toate încheieturile, ea rămâne cu seminătatea ei triumfătoare pe spatele lui. Această ciudată întâmplare este a doua sugestie. Întră apoi șase meșteri și aduc vestea noii prăbușiri, mai înspăimântătoare decât toate celelalte. „*Al șaselea*” — tipul scepticului și al intrigantului — declară că nu

se mai întoarce la locul prăpădului. Găman, trezit de Mira, îi înspăimântă însă cu un descântec-blestem al lui: „Ce a fost rostit să rămăie și pentru mâine și poimăine spus” (p. 31). Meșterii se supun lui Manole și îl urmează la locul unde se clădește biserică.

Actul II se petrece lângă „ruinele veșnic refecute” ale bisericii. La meșteri vine un sol al lui Vodă, cu aspră dojană pentru atâta cheltuială zadarnică. Revoltat, Manole mai cere trei zile; la sfârșitul lor biserică se va ridica. Tovarășii se îngrozeșc de făgăduiala aceasta, atât de neașteptată. După plecarea solului revolta lor crește atât de mult, încât sunt hotărâți să-l părăsească pe Manole. Ei îl roagă să-i deslege de vraja cu care i-a legat până acum. Acesta pune însă atâta căldură în convingerea lui că biserică se va ridica, încât tovarășii nu-l pot părăsi. În extazul *Meșterului* ei văd prevestirea unei minuni. Rugându-l pe Manole să le destăinuie secretul credinții lui, acesta le spune: „O viață de om ni se cere... Soția unuia din voi va trebui să fie jertfă, soră sau fiică. Soră curată, fiică luminată”. În mijlocul consternării tovarășilor lui, *Meșterul* continuă: „Pentru înfăptuirea gândului unuia va trebui să sângereze amar. Din al cui pământ se va smulge spicul curat, înainte nici unul nu știm. Inima noastră se închină lângă curatul spic... Să ne pătrundem de gândul că prin ițele vrierilor noastre o altă viere cu mult mai mare se țese, singură, trudnică, puternică și neînțeleasă” (p. 49—50). Actul II se termină în ritmul de descântec al jurământului: „Pentru soție, care încă n'a născut, pentru soră curată sau fiică luminată

care întâi va veni
bărbat să-și vadă
frate să-și vadă
tată să-și vadă” (p. 52).

Actul III se deschide asupra *Meșterilor*, căroră trei zile de groaznică așteptare le-a dat înfăptuirea de morți. Așteptarea nu le-a schimbat numai înfăptuirea exterioară, ci și sufletul. Ei se urășc și se pizmuesc. „*Al șaselea*” le vără în suflet convingerea că Manole i-a înșelat; el a știut înainte de jurământ și de aceea își va fi sfătuit soția să nu-l caute. Când revolta *Meșterilor* ajunge la culme — apare Mira. Ea a alegeat cea dintâiu, pentru că s'a temut ca nu cumva, ascultând de Bogumil, *Meșterii* să fi ucis pe cineva. Surășul ei dispăre când vede fețele de mort cari o întâmpină. Crezând că presupunerea i-s'a adevărit, ea muștră, cu o sfântă indignare, pe presupușii ucigași. După o crudă luptă interioară Manole se stăpânește și spune Mirei, că povestea cu jertfa omenească este numai un joc. Ea va fi cea care va săvârși jocul, pentru că ea e cea mai curată. Descultă va trebui să între în zid; și biserică se va ridica apoi ca o minune. Cu inima mai liniștită, Mira primește jocul Mângâind-o Manole o duce spre zid: „Viață fără părechă ești. Trup tânăr. Sânge fără păcat. Ochii aceștia au fost făcuți să se bucure de verdeață, de lucruri mici, de ape și de furtuni. Inima a fost făcută să iubească și niciodată să tacă. Noi omienii răi, am speriat ochii și inima” (p. 76).

Acțiunea exterioară a actului III e redusă. Cu atât mai dezvoltată e însă acțiunea interioară: frământarea lui Manole după săvârșirea faptei. Meșterii clădesc cu o grabă înfrigorată; biserică se ridică acum ca o minune. Remușcările nu mai lasă liniște lui Manole. Cu toate că a încetat de mult, vaerul din zid el îl mai aude încă.

Pentru a-l înăbuși în sufletul lui, el acuși îndeamnă pe zidari să lățească lucrul, acuși izbește în zid, să-l prăbușească, acuși se repede la tovarăși să ucidă pe cel care a așezat întâia cărămidă. Cuvintele lui sunt când blestem împotriva oamenilor, când surdă revoltă împotriva cerului, când sfâșietor de tristă elegie pe mormântul din zid. Sfârșit de lăuntricul chin, în urmă, se liniștește — o liniște tragică... „Acum e liniște? Toți ați tăcut?”

Undeva s'a oprit un vânt.

Undeva a 'conținut un glas.

Străini suntem în mare singurătate și în veșnică pierdere.

Lăcaș abia început, izvor de legende, mormânt de îngeri și sfinți, — cântă spre golul înaltului taina ei călătoare printre veșnici părinți!" (p. 95).

Actul V se deschide în toiu ultimelor lucrări pentru biserici. Doar câteva schele au mai rămas; clopotele sunt urcate în turn; Vodă va veni să admire lăcașul de închinare. De săptămâni Manole ocolește, aiurind, biserica. Se întâlnește cu Găman care e stăpânit și el de o liniște suprapământea. Moșneagul știe tot ce s'a întâmplat precum și ceace se va întâmpla în ziua aceea. Apare Vodă, însoțit de boieri și călugări. Într'el și soborul acestora din urmă a fost o mare dispută: Soborul cere pedepsirea lui Manole, pentru crima înfăptuită. De partea lui Manole, alătura de Vodă, e și poporul. Disputa continuă încă în fața bisericii; sinuciderea lui Manole va încheia-o. Cerând lui Vodă să-i dea voie să tragă el, întâiu, clopotele, Manole se aruncă din turn. „Aa! Leșul să fie dat soborului” — strigă Vodă. Cortina cade pe tânguirea celor doisprezece, lângă Meșterul iubit: „Când noi nu vom mai fi, apa și adâncul pădurilor vor mai vui aici amintindu-ne fără să ne numească surd și cumplit, a-u! a-u! din veac în veac” (p. 113).

*

Aceasta e acțiunea. Personagiile cari o poartă pe umerii lor cu toate că se mișcă în mit, ele sunt atât de vii încât le simțim în sufletul și carnea noastră.

Urmăriți, vă rog, pe Meșter, cu sufletul lui împărțit între biserica și Mira lui. Tragical lui se desvoltă pe o linie care s'ar putea numi clasică. Ii avem elementele în actul I; asistăm la luarea groazniciei hotărâri în actul II; de aci încolo el va crește neconținut atingându-și culmea în actul IV; actul V este o liniște după o furtună care a devastat sufletul, a smuls din el tot ceace este pământesc. Îndesebi actul III și IV sunt susținute într'un ritm de o extraordinară încordare. În tot cursul lor Manole e amenințat să-și piardă mințile. Această încordare ar fi aproape de neînvin pentru spectator dacă chinul lui Manole n'ar lua forme atât de variate și n'ar avea înțeleșuri atât de adânci.

... Dar opriți-vă, vă rog, îndeosebi la sufletul ingeresc al Mirei. Opriți-vă și reveniți la ea ori de câte ori simțiți nevoia de a gusta din apa artei desăvârșite. Fără îndoială că ea este cea mai frumoasă creație a lui Lucian Blaga.

Am arătat altădată cât de originale și, totuși, cât de vii sunt femeile din dramele lui. Nici Zemora din *Zamolxe* însă, nici Nona din *Turburarea Apelor* și nici Ivanca din *Fapta* nu au nobleța și puritatea sufletească a Mirei. Cum presimte iubirea ei primejdiiile cari pândesc pe Manole! Cu ce instinct sfânt aleargă ea, întâia, să oprească

crima! Cât de curată este indignarea ei împotriva presupușilor ucigași! Cum intră sufletul ei în zidul sfânt — ca un joc!... Mira este un ideal feminin care poate sta alături de Margareta din *Faust* de Beatrice a lui Dante, de Solweig din *Peer Gynt* sau de Elisabeta din *Tanhäuser*. Ea este atât de pură încât parcă picioarele ei nu ating pământul. Și totuși este atât de vie încât fiecare îi simțim bătaia inimii lângă inima noastră și glasul cald în ureche. Este cea mai vie dintre personagiile dramei. Și trebuia să fie astfel pentru a justifica tragicul lui Manole.

Dintre celelalte personajei relief sufleteșe au Bogumil, „Al șaselea,” Vodă și Găman. Deosebit de greu de creat a fost acesta din urmă. Cu toate că anormal, poetul i-a putut da o umitate psihologică; dovadă că a avut intuiția personalității lui.

Iată elementele prin cari Lucian Blaga a dramatizat mitul. Poetul n'a voit însă ca drama să ia mitului farmecul poetic al neînțeleșului; el i-a păstrat atmosfera mistică. Intre puținele indicații dela începutul dramei el dă și pe acestea: „timp mitic românesc”. Imprejurările externe ale acțiunii trebuiau să fie deci de așa natură încât mitul să apară ca o concluzie naturală a lor. De fapt drama se petrece într'o atmosferă de apocalips, pe care numai o minune ar putea-o limpezi. Minunea va fi jertfa lui Manole.

Atmosfera apasă sufletele; le transfigurează. De aceea toate personagiile vorbesc la fel; limbajul tuturor e o căutare de înțeles pentru neînțeleșul din jurul lor.

Afară de o valoare dramatică și filosofică *Meșterul Manole* are și o rară valoare stilistică. Poetul și-a ales mijloacele de expresie din bogatul tezaur al folclorului și al monumental de limbă populară. Eroii lui vorbesc uneori în ritm de descântec, alteori în proverb, alteori în ritm de psalm sau de Biblie veche românească, de cronică sau de poezie populară. Ceace am avea de obiecționat acestui stil e concentrarea lui prea mare, pe alcurea. El nu este obscur; cititorul întâmpină însă greutatea la descifrarea lui: Abia a doua sau a treia citire îi dă întreg înțelesul. Cu atât mai dificil va fi el pentru spectator. Cu toate acestea, stilul *Meșterului Manole* este atât de românesc încât poate intra în antologiile școlare.

De asemenea lexicul. Cu toate că personagiile adesea trebuie să dea expresie unor abstracțiuni nici un neologism nu veți găsi în gura lor.

Spațiul nu ne permite să dovedim prin exemple afirmațiile noastre. Regretăm îndeosebi că nu putem desprinde din perlele poetice ale operii, tot atât de abundente și noi ca și în celelalte scrieri ale poetului. Lucian Blaga este nesecat în această privință.

Dar *Meșterul Manole* nu e făcut numai pentru lectură. Pe scenă frumșea lui ar crește îndoit.

Eu aș vrea ca actorii noștri să rivalizeze în interpretarea lui Manole. Ii asigur că n'ar pierde nimic... Și aș vrea mai ales să văd pe actrițele noastre emulând în interpretarea Mirei, așa cum în alte țări se emulează în interpretarea Ofeliei.

Când va sosi oare timpul acesta?

Când un Hercule românesc va zdrobi toți Cerberii dela porțile teatrelor noastre...

Ioan Breazu

A. Dominic: Clopote peste adâncuri

Sarcina de critic literar e un lucru tare ingrât, când n'ai credință în valoarea criticeii. E și mai ingrâtă atunci când nu numai că nu crezi în rostul ei, dar o socotești ca un simptom al decadenței. Sporirea numărului criticilor înseamnă scăderea poeziei adevărate. Căci critica și arta, reflexiunea disolvantă și producția estetică spontană sunt contradicții. Una e negația celeilalte, cu toate că ele pot și coexista, însă atunci critica e mai mult un parazit pretențios al artei, o ciupercă năbușitoare. Admit acest parazit al poeziei numai ca o confesiune personală, fără pretenție de a dicta axiome, sau a enunța legi. Ar fi și ridicol. Nu cunoașteți atâți critici care nu cunosc nici cele dintâi elemente ale artei de care vorbesc cu atâta ifos de panglicari? N'ați cunoscut critici muzicali, ce nu cunosc nici măcar alctuirea unei game? Ori critici de artă plastică, ce nu știu să tragă o linie? Eu cunosc. Și de când îi cunosc, am un suveran dispreț pentru critica și critici. Oh, critica aceasta, mai ales când are pretenții de dogmatism!

— Atunci, tu de ce scrii? — mă vei întreba cititorule. Află că eu nu fac critică. Am găsit o carte, mi-a plăcut și voiu să fac și pe alții să guste această bucurie. Sper cel puțin că o vor gusta, dacă gustul lor se va potrivi cu al meu. Așa se și esplică de ce nu vorbesc niciodată de cărți rele. Nu voiu să le fac nici măcar o reclamă negativă. Pe acelea să le lăsăm să piară în tăcere și dispreț.

Cartea d-lui Dominic, mai bine zis versurile d-sale ne cântă în tonul lor mănor agonia unui suflet care și-a pierdut asieta. Ei, nu e povestea colorului fiecărui din noi? Nu e sbuciumul pe care putem toți să-l surprindem în tainițele inimii noastre, când mai avem vremea să plecăm urechea să-i ascultăm suferințele? Pentru niște bunuri scilipitoare, dar deșarte, ne-am pierdut temelgia și rostul vieții noastre: credința.

Și rățăcim, umbre vane, fără cărmă și fără mângăere, prin haosul unei mări de scepticism amar. Acesta e și cântecul dlui Dominic. Și cântecul d-sale are mare merit că e sincer, profund, sincer în durerea lui, cu toate că un critic de profesie nu găsește decât retorică goală, verbalism fără temperament.

Apoi, autorul „Clopotelor peste adâncuri” mai are, în vremea asta de verbalism mincinos sau grotesc, ce caută să se singularizeze, ascunzând vidul simțirii în expresii și forme abracadabrante, meritul — căci e un merit azi — să scrie un vers cinstit și limpede. Tocmai de aceea m'a impresionat neplăcut, nesincer un vers ca „în sufletu-mi eu merg ca pe un șes” care distonează (v. pag. 103) față de maniera d-sale obișnuită și pe care putea să-l lase pe seama altora.

D. Dominic excelează în câteva bucăți. Sonetul „Visul” mi se pare cea mai bună

bucată. Cel puțin mie îmi place mai mult ca toate celelalte. Ascultați:

Ca nava 'n fundul mării scufundată
cu bogății de aur vechiu și greu,
te port în fundul sufletului meu
și nu te pot cuprinde ničiodată. . .

Pe aceeași linie cu „visul” poate fi pus „Extazul meu” cât și frumoasa poezie „Învrednicire” din care nu mă pot împiedica de a cita strofa atât de vibrantă și cuprinzătoare:

Acuma, Doamne, știu: am fost nerod
să cred că sufletul e tainică visare
închisă 'n trup ca sămburele 'n rod;
nu, casa lui nu-i carnea, luțul tare,
frumos și jalnic ca un mausoleu —
el însuși este casă,—domul vast în care,
ca 'ntr'un abis, se pierde trupul meu.

Din poezia d-lui D. se desprinde atitudine sa de resemnat, care n'a izbutit să ancoreze la limanul pierdutei fericiri. E o notă minoră prin care se aseamănă cu aproape întreaga generație de poeți ai vremii nouă. Când se va găsi oare bardul așteptat, care să instrueze odată coarda biruinței și să cânte un imn de slavă vieții și timpului de azi? Trăim oare într-o epocă așa de tristă, sau suntem o generație de alexandrini blazați și oboșiți, cari nu mai pot suporta vinul tare al bucuriei spirituale de energii și născătoare de fapte mari?

Pe lângă atâtea calități de fond, poezia dlui D. are câteva defecte de formă sârbătoare. De ce scrie dsa consecvent *târm*, în loc de *târm*, și *târnă* în loc de *târnă*, sau *răzând* (care e participiul dela a rade) în loc de *râzând*?

Sau poate merge expresia „desgrădinatul raiul tău” (p. 72) ori *faceți-mi* (p. 15) în loc de *faceți-mi*? Ori plurale ca *neante* sau *furtune*, în loc de *neanturi* și *furtuni*?

În schimb însă creiază sau dă o accepție nouă unor cuvinte pentru care n'am avut un echivalent în limbă. Cine n'a căutat o traducție justă a cuvântului german „Erlebnis”? Dl Dominic are, pentru această noțiune, fericitul termen *trăirile* (p. 48) care e o foarte bună inspirație. D. Murnu va jubila, desigur, descoperind-o.

În costelimele rânduri de mai sus n'am încercat să judec noua carte a autorului, ci numai să atrag atenția asupra ei, căci e o carte ce cuprinde confesiunea sinceră a luptelor sufletești ale unui om ce-și caută odihna. Au nu-s sincere și frumoase rânduri ca acestea:

„Te-ai zvârcolit pe miile de căi
în hăuri și pe piscuri, și prin văi
cerșind vieții stropul de senin —
dar uned-ai fost, ai fost ca un strein?”

Fie ca poetul să găsească în sfârșit acel „strop de senin” ca să ni-l împărtășească și nouă într-o poezie mai puțin sumbră.

Tiberiu Boldur

Cronica dramatică

IUBIRE, piesă în 3 acte de Paul Gerald.

La prima impresie s'ar putea crede, că în piesa aceasta este vorba despre triumghiul tradițional: Soțul, soția și prietenul casei. Schematic într'adevăr avem aceste trei personaje, însă miezul piesei nu-i cel tradițional. Avem anumite împrejurări, în sânul cărora se ivesc câteva probleme sufletești, pe cari autorul le înfățișează în luptă dramatică.

Hélène s'a măritat de tânără. Sufletește încă nu era bine definită, mai păstra aceea mlădie caracteristică tineretii. În timpul ce urmează, la etatea în care se cristalizează sufletele, ea se dezvoltă sub influința hotărâtă a soțului. Ea nu merge pe drumul indicat de calitățile ei naturale, ci, datorită mlădiei sufletești, se acomodează complet după firea soțului ei. În felul acesta ea nu devine o personalitate independentă, ci oarecum o anexă a soțului. Aici zace germeul dramatic. Fiindcă în interiorul ei fierb năzuințele înăbușite și e destul să se ivească prietenul, ca ele să izbuenească. Hélène caută să se afirme ca ceva mai mult decât o simplă copie a soțului. Lupta este grea. Pe deoparte prietenul, care o îndeamnă la afirmarea de sine, pe de alta vechile legături cu soțul. Să plece, sau să rămâie? Și Hélène — nu pleacă. Amintirea copilului și iubirea față de soțul ei o țin pe loc. Dar acum nu mai este cea veche. În lupta grea avută cu sine însuși ea s'a clarificat sufletește și stă alături de soțul ei nu ca o personalitate purificată.

Piesa pune probleme admirabile pentru actori. Rolul Helenei l-a jucat d-na *Gina Sandry* cu pricepere și nuanțare variată. În deosebi în actul II s'a afirmat bine. D-l *N. Dimitriu*, în rolul soțului, a arătat multă pătrundere. Păcat că fizicul nu-l ajută în astfel de roluri. Rolul prietenului l-a jucat d-l *Petre Bulandra*. Toată interpretarea d-sale s'a redus la mijloace exterioare. În piesa aceasta, în care dramatismul este pur sufleteș, fără putere de interiorizare n'ai făcut nimic.

În rezumat însă — un spectacol bun.

MISS HOBBS, comedie în 4 acte de Jerome K. Jerome.

O piesă pur tehnică. Autorul a avut următoarea idee: O domnișoară, nu tocmai tânără, dușmană a bărbatilor, care la sfârșit se convertește și se mărită. În vederea scopului, pe care și-l-a propus, autorul creiază fel și fel de situații, cari se îmbină în mod mecanic. Toate acestea numai de dragul efectului comic. Sienariul are același caracter: În loc de o cameră pe scenă, avem două sau trei, pentruca personagiile să poată dispărea la momentul oportun, dar pentruca totuși să le avem în fața noastră. Acțiunea propriu zisă nu decurge din puterea persoanelor. Acestea sunt numai niște mijloace mecanice, cari servesc scopul autorului, scop ce se întrevăde dela început.

Fără îndoială însă că piesa are multă vervă și că dă largi posibilități de afirmare pentru actori. Tocmai fiindcă personagiile nu sunt definite sufletește, actorul poate să creeze în mod liber. Dar actorii noștri nu s'au afirmat destul de onorabil. O mulțime de momente au rămas cu totul neexploitate. Numai d-na *Gina Sandry* a creat un tip, pe care l-a interpretat în mod

consecvent până la sfârșit. D-l *Petre Bulandra* a fost mai bine ca altădată, totuși i-a lipsit adevărata vigoare impusă de rol. D-na *J. Rădulescu*, d-l *Alex. Rădulescu* d-na *Lucia Vasilescu* ne-au dat niște interpretări cu totul lipsite de coeziune. Pur și simplu și-au spus rolul fără culoare și fără viață. În schimb o mențione bună d-lui *Const. Simionescu*. Iar d-l *Hristea Cristea*, în rolul unui servitor, foarte bine. Spectacolul, în general, n'a fost destul de unitar. Poate, lipsa de recepții?

Liviu Rusu

Expoziția retrospectivă a artiștilor români

În noua sală de expoziții a Ateneului român, botezată „grota artistică”, s'a deschis o expoziție retrospectivă a artei plastice românești din ultimii 50 de ani. Este un moment important în viața noastră artistică această expoziție care înlocuiește, în mod temporar și rezumativ o mare pinacotecă națională menită să fie o oglindă fidelă a evoluției vieții noastre artistice.

Operele expuse au fost selectate de un comitet de organizare cu responsabilitate, compus din pictorii Mirea, Costin Petrescu și arhitectul Fonescu.

Printre pictorii cari și-au trimis lucrările la această originală expoziție, sau din opera cărora au fost alese lucrări pentru expoziție, sunt: Th. Aman, I. Andreescu, Ange Angelescu, Belett, Horațiu Dimitriu, N. Grigorescu, Hărbescu, Al. Henția, Jiquid, Luchian, Livaditti, D. Marinescu, D. Mihăilescu, Obedeau, Al. Romano, Satmari, Stănescu, Voinescu, Ti us Alexandrescu, Aricescu, Artachino, L. Basarab, Beduarik, Bălțatu, Băncilă, Burada, Cristoloveanu, Marin Georgescu, Ionescu Doru, Kimon Loghi, D. Gh. Mirea, A. Murnu, I. Neglies, Gh. Pătrașcu, Costin Petrescu, D. Serafin, Severin, Al. Pointevin Scheletti, D. Stoica, Troteanu, A. Verona, Zamfirodop Dall.

Sculpturile aparțin următorilor: Bureă, Călinescu, Dimitriu-Bărlad, George Dimitriu, Iordănescu, Filip Marin, Mățăuanu, D. Mirea, Miclescu, Severin, etc.

Dacă artiștii plastici în viață nu figurează toți printre expozați și lipsese câțiva dintre cei mai de seamă, expoziția are totuși o mare importanță istorică, pentru care fapt trebuie să laudăm pe inițiatori.

Expoziție de țesături românești la Chișinău

Se mișcă și Basarabia. Provincia cea mai oropsită dintre toate provinciile românești subjugate de streini, ea vine mai târziu să se alătore surorilor prin munca de valorificare a energiilor românești cari vibrează neuzate pe tot pământul românesc.

Promiscuitatea etnică din această provincie, slăbirea elementelor de diferențiere dintre poporul majoritar din cuprinsul ei și poporul dominitor, eri, printr'o po-

litică de stat isteafă, au slăbit mai mult decât ori unde la românii dintre Prut și Nistru conștiința națională, conștiința diferențierii lor etnice de colosalul popor rusesc cu care aveau comun numai religia. S'a simțit multă vreme la românii basarabeni această slăbire care s'ar putea numi slăbiciune. Se simte până astăzi. Mai puțin însă.

Căci iată acțiunea culturală a „Astreii” a avut ecou și a deșteptat în acești frați mândria de a acționa ei singuri în sensul cultivării acestei conștiinți naționale care susține popoarele moderne. Iată că și basarabeni se constituie în societăți pe secolul de a cultiva virtuțile etnice pe care le poartă în sânge. Au voința de a deveni muncitori deopotrivă de destoinici cu ceilalți frați în pământul culturii naționale.

Deunăzi s'a deschis o expoziție de țesături românești la Chișinău. Ea e opera „Ligi Naționale a femeilor române” din acest oraș. Infățișează munca dintr'un an a atelierului acestei societăți: costume naționale, covoare, perne, șervețele, prosoape, etc. Motivele regionale ale acestei industrii naționale sunt prelucrate, stilizate.

Femeia română din această provincie — și din capitala provinciei, care trebuie să dea pildă prin inițiativele ei multiple și grabnice — și-a găsit terenul potrivit de acțiune. Prin ea se vor readuce în alvia etnică de origine acele familii cari singure nu știu cărei naționalități aparțin. Prin conștiința femeii române se vor naște în Basarabia putericele familii românești, cheazășia biruinții noastre definitive.

„Grota artistică” a Ateneului român

În prezența reprezentanților vieții noastre artistice și a autorităților corespunzătoare s'a inaugurat a doua zi de Crăciun noua sală de expoziții a Ateneului român din București, botezată „grota artistică”. Această instituție de cultură națională, cu o viață de peste o jumătate de veac, își lărgeste cercul de activitate adăogând palatului strălucit în care se adăpostește noui mijloace de răspândire a culturii, de cari vor beneficia pături mai largi ale populației din Capitală. Căci afară de „grota artistică” s'a inaugurat în aceeași zi și o mare sală de bibliotecă și două săli de cinematograful, așezăminte cari corespund spiritului vremii noastre.

Intr'o cuvântare ocazională, rostită cu acest prilej, dl prof. Gh. Adamescu făcea istoricul acestei societăți, a cărei existență începe în anul 1865 printr'o serie de conferințe. Târziu a ajuns să-și clădească un palat propriu, care este o podoabă a Capitalei. „Dar cu tot acest palat — spune dl Adamescu — ne-am găsit la strămoare. Sălile de expoziție erau neîndestulătoare, săli de cursuri nu aveam decât una, pentru bibliotecă aveam o singură sală, care trebuia să fie și sală de lectură și depozit. Atunci am conceput

și noi un plan, dacă nu măreț, dar desigur mare: neputând să ne întindem nici în sus, nici în laturi, ne-am gândit să ne întindem în jos. În locul depozitelor de cărbuni din subsol să facem două săli de cinematograful și o galerie circulară pentru expoziții, iar sala bibliotecii și pinacoteca să o despărțim printr'un platou nou ca să avem și depozite de cărți. Cu acest chip s'ar îndeplini și alt vis al generației de întemeietori; să deschidem o bibliotecă publică.”

Grota artistică a fost destinată expozițiilor de picturi și sculpturi, iar sălile de cinematograful vor fi, una pentru adulți și a doua pentru elevii școalelor primare și secundare, unde se vor reprezenta numai filme cu caracter educativ și național. Vasta bibliotecă a Ateneului va cuprinde câteva zeci de mii de volume.

Propagandă românească la Paris

Multe articole de ziar publicate în presa latină din Apus în urma congresului de presă al popoarelor latine ținut în țara noastră au infățișat lumii stările dela noi, virtuțile poporului nostru și năzuințele lui spre o viață de înaltă cultură cu un lux de argumente care ni s'a părut nouă însine uneori exagerat. Învățați cu umilința, obișnuși să auzim numai despre campanii de presă purtate împotriva noastră, am rămas uimiți și parcă jenați celind de astă dată atâtea cuvinte bune despre noi. Și aceste cuvinte bune nu erau totuși altceva decât o justă apreciere a forțelor sufletești ale unui popor oropsit atâtea veacuri și astăzi pus în situația de a-și desvolta în deplină libertate aceste forțe.

În Paris au răsunat cele mai multe glasuri prietene nouă. În orașul — lumină tot mai multe sunt inițiativele menite să arate în dreaptă lumină stările dela noi, viața poporului nostru. Avem în capitala Franței destui prieteni sinceri, gata să ne stea într'ajutor decâteori avem nevoie de o acțiune de lămurire a opiniei publice mondiale despre viața noastră. Uneori ei nici nu așteaptă invitarea noastră, ci din propriu îndemn sufleteșe iau inițiative utile „cauzei” noastre, pe care n'am învățat încă destul cum trebuie să ne-o apărăm în haosul politicii internaționale. Să amintim numai pe distinsul ministru al republicii franceze, dl Louis Marin, care a mijlocit prin prestigiul personalității sale împăcarea și fuzionarea celor două societăți studențești românești din acest oraș, certate și rivale până acum.

Mai există la Paris o societate de propagandă românească, numită „Tinerimea română din Paris”. Ea a organizat în luna Decembrie o șezătoare românească de mare importanță în salonul unui mare restaurant din acest oraș. Cu ocazia aceasta a rostit o interesantă conferință despre țara și poporul românesc scriitorul Paytavi de Faugetes, care ne-a cunoscut de curând. Conferința a fost încadrată în cântece românești.

Președintele acestei societăți, care face operă românească pozitivă la Paris, este dl Ciolan.

CARTI, REVISTE, ZIARE

Arhivele Olteniei, An. VI, No. 34. Citim și acest număr al revistei craiovene cu un sentiment de adâncă religiozitate. Avem doar un nou prilej să răscolim arhivele unui colț însemnat al țării noastre, arhive bine îngrijite de entuziastul și învățatul oltean care este d. profesor C. D. Fortunescu. E o revistă care face cinste atât aceluia cari o redactează, cât și publicisticii române în general.

Găsim și în acest număr oglinda curată a Olteniei de odinioară și din zilele noastre, articole privitoare la „stăpânirea austriacă în Oltenia”, — la „trecutul Craiovei”, plus o interesantă excursie în Banatul vecin. D. C. V. *Obedeamu ne zugrăvește* figura istorică olteană a boierului Stăicu Bengeseu, naționalistul din secolul al optzecezelea. Cu el s'a încheiat aproape „seria personagiilor de importanță istorică în luptele politice din țară din perioada 1700—1720, când partidul național trebuia să înfrunte persecuțiile partidelor bizantine”. În 27 pagini ni-se dau documente din trecutul Olteniei, o „întărire domnească de proprietate”, — acte din colecția dlui M. Seulescu, câteva acte în jurul unei sinucideri din Craiova în 1835, documente privitoare la istoricul tipăriturilor bisericești în secolul al XIX-lea — și „acte dela mănăstirea dintr'un lemn”. Prețioase informații ni-se dau și cu privire la fauna și flora, preistorică și actuală a Olteniei, iar d. Stefan N. Mateescu ne spune povestea „Covercăii”, așa cum a auzit-o dela un om din comuna Bobicești, jud. Românați. Ni se dau și cântece populare, apoi, descrierea „Măteălăului” — un obicei bufănesc din Oltenia și câteva obiceiuri dela înmormântare.

Material bogat ne dă și „Oltenia literară-artistică”. Povestirea lui N. Ploșgor chiar și dacă nu ne-ar desvăli colțurile sufletului oltean, e o bucată literară reușită, — și tot astfel, ne plac mult versurile iscalite de N. Milcu, Sabina Paulian, Eugen Constant, Lily și Adia Val. Se publică și o dare de seamă despre mișcarea culturală din Craiova și expozițiile artistice craiovene. Rubrica „Recenzii” e luerată cu rară conștiințiozitate, publicând dări de seamă obiective asupra publicațiilor întrăte la redacție.

„Arhivele Olteniei” sunt o revistă despre care nu se pot spune decât cuvinte elogioase. O revistă pe care abonații și cititorii o așteaptă întotdeauna cu nerăbdare.

Tribuna Românilor Transnistrieni. Primum la redacție al treilea număr al revistei cu acest nume, ce apare la Chișinău sub conducerea unui comitet de români transnistrieni, refugiați la noi dinaintea pumnului libertăților bolșevice. Intr'un frumos articol d. Pan Halipa arată importanța problemei românilor transnistrieni, față de cari noi, cei din statul național-liber nu ne facem toată datoria.

„Intr'adevăr, noi cari reprezentăm concepția naționalistă asupra statului și cerem ca la baza lui să steie națiunea, nu putem să nu ținem seamă de faptul, că un număr destul de mare de frați de ai noștri (poate între o jumătate de milion și un milion întreg) să rămâe fără legături trainice cu grosul națiunii — cu statul național român. Românii transnistrieni sunt conaționali noș-

tri și noi nu putem să ne desinteresăm de dânșii.

Ori, ce se întâmplă? Un grup de români transnistrieni încearcă prin această „Tribună” să ne familiarizeze cu chestiunea și problemele lor. Dar vă veți întreba: s-au găsit destui români în România mare cari să-i îmbrățișeze în această a lor înțelegere? O, nu prea mulți! O mărturisesc eu, căruia mi-e mai ușor s'o fac, căci frații români transnistrieni din comitetul de redacție a „Tribunei” se simt jenați s'o spuie „D. Șt. Bulat face istoricul „Congresului dela Tiraspol cu desbaterile, discursurile și „protocolul” lui. Articole bune mai iscălește Șt. Balan, N. Smochină, Paul Șt. Ilin și „Salagor Vlasiu”. În sfârșit, ni se dă o știre tristă, pe care au reprodus-o toate ziarele noastre, în legătură cu situația fraților de peste Nistru. Ei sunt mereu bănușiți, iar pe baza bănușielilor li se iau averile.

„Infricoșați de aceasta, mulți români părăsesc satele de pe malul Nistrului și se mută pe alte locuri la o depărtare de 20—50 km. dela Nistru, formând sate noi pe unele colțuri de pământ expropriate dela proprietari și dela unele comune.

Revista generală a învățământului, Anul XV No. 10. Într'un judicios articol asupra cătorva lipsuri ale facultății de drept din București, d. profesor Mircea Djuvara constată că „facultatea nu scoate oameni de știință, dar ea nu pregătește nici practicieni pricepuți”. E necesară așadar constituirea unui nou plan de învățământ pentru toate facultățile noastre de drept. Interesante noțiuni de pedagogie socială ne dă d. profesor Dionisiu Mator, iar d. învățător Ștefan Jerean tratând problema bibliotecilor școlare și populare constată că „n-avem ce citi, n-avem timp pentru citit (mai ales învățătorii), iar cărțile sunt scumpe. Arată și mijloacele de îndreptare, pe cari ar fi bine să le studieze cei competenți. Cronica, dând prețioase informații școlare, e cât se poate de bogată. Mai amintim articolul „Învățământul pe teme fonetice în școlile suedeze”, în care se propune introducerea și la noi a fonetismului pentru învățarea limbilor streine. „E vădit că numai fonetica ne poate da mijlocul de-a vorbi inteligibil și a înțelege fără de greșală ce grăesc și gândesc contemporanii noștri de dincolo de hotarele țării. Căci fonetica se ocupă nu cu literele moarte, — fosile linguistice, — ci cu uneltele vii ale graiului vorbit de pretutindeni”.

Revista teologică, Anul XVII, Nrii 11 și 12 pe Noembrie și Decembrie. E singura revistă de acest fel în Ardeal, redactată cu multă îngrijire. Insuși faptul apariției regulate a ei e o dovadă că nivelul preoției noastre a ajuns la o apreciabilă înălțime.

În numărul de pe Noembrie între altele citim și un judicios articol al dlui dr. Ciuhandu cu privire la „Cărțile de afurisenie” — apocrifile ce se găsesc și astăzi la preoții mai bătrâni. În articolul dlui Ștefan Meșeu din numărul de pe Decembrie, intitulat „Relațiile bisericeii românești ortodoxe din Ardeal cu Principatele române în veacul XVIII” citim interesante lucruri cu privire la străduințele episcopului Bobb de-a răspândi cărțile liturgice și chiar dogmatice tipărite la Blaj, în Muntenia și Oltenia. Episcopi și călugării de peste munți au purtat lupte grele ca să împiedice răspândirea acestor cărți „papistășesti” între dreptcredincioșii creștini

ai Munteniei și Olteniei. Cuvinte bune avem și despre „Cronica” Revistei teologice, totdeauna bogată și interesantă.

Ritmul Vremii No 11 pe Noembrie cu un articol al d. Mihail Dragomirescu despre opera lui Ion I. C. Brătianu, „omul întreg, în al cărui suflet se străvedeau grijile neamului, iar neamul l-a recunoscut ca tip reprezentativ al lui”. Tot d. Dragomirescu ne dă pagini interesante cu „Amintiri din propaganda în Rusia”. — Vorbind despre Nicolae Bălcescu, d. G. Marinescu ne spune că „opera lui ca literatură istorică îl pune alături de Titu Maiorescu, din Istoria contemporană a României, — de dl N. Iorga, din unele lucrări de istorie românească și universală, de dl Kirilescu, din istoria războiului pentru întregirea neamului și de lucrările de preistorie ale lui V. Pârvan. Cu toate că „noile descoperiri de isvoare vor fi schimbate unele din concluziile istoricului nostru dela jumătatea veacului al XIX-lea”, — el e totuși adevăratul nostru istoric național. Dl Al. Nan ne arată înrudită poezie a lui Eminescu cu poezia populară și combate părerea lui Gherea care în „Împărat și proletar” a văzut un manifest comunist. „Filosofia lui Eminescu e numai o culoare a fondului, care atinge atât de des perfecțiunea, numai fiind cioplită în stâncea de diamant a poeziei, cu dalta imaginației.” O analiză a poeziei lui Tudor Arghezi din volumul „Cuvinte Potrivite” ne dă d. Ioan Gane, atingând și problema „Arghezi-Eminescu” și ajungând la concluzia că cea-ce găsim perpetuu la Eminescu, găsim numai incidental la Arghezi. „Între acești doi scriitori e o distanță ca dela cer la pământ”.

Gândul Nostru, Anul VI No 11 ne aduce proză și versuri de Costin Măcieșu, Al. Al. Leontescu, Adrian Pascu, Enrie Furună, Barbu Brădescu, George Lesnea, Virgil George și Mircea Maneas. Cel dintâi, se războiește cu d. Zarifopol, pumnul dela „Viața Românească”, a cărui intervenție în estetică n'ar fi salvatoare, ci răticitoare de spirite pentru tinerii slabi. Gingășia dlui Z. e pentru dsa o simplă morgană și prețiositate molierescă. — Cel din urmă, apoi, intervine în chestia Arghezi, poetul, care prin inspirația, prin stilul și expresia sa și în fine, prin temperamentul său, este o personalitate originală. În sfârșit, revista mai are și o foarte bună și judicioasă cronică a teatrului ieșean.

„Viața Românească”, Anul XIX, Nrii 6 și 7. În cadrele articolului intitulat „Fenomenul românesc” dl Mihail Di Kalea se ocupă cu „existența specificului național în literatură”. La noi, prin lipsa burgheziei care să facă legătura, noblețea și țărănimia au trăit una în fața celeilalte seculi deiarândul ca două popoare deosebite și vrăjmașe. Astfel în loc de un singur suflet național, pregătit prin aceeași cultură și aceeași viață politică și socială, avem două suflete juxtapuse, dar streine. — Mai departe: viața românului nu e nici regulată, ca a Occidentului, nici apatică, — ca a Orientului. Câteodată nu lucrează săptămâni și luni și alte dați e capabil de eforturi considerabile. Are obiceiul să lase totul pentru ultimele zile, dar atunci își pierde și nopțile ca să isprăvească totul. Ii lipsește: imaginația și viața interioară. Imaginația îi este mediocră, iar viața

obiectivă: se revarsă în gesturi și obiceiuni. — E probabil însă, că peste câtva timp toate acestea o să dispară, lăsând locul altor aspecte de corector. Totul depinde de direcția culturală, socială și morală care va fi imprimată poporului nostru.”

Versuri semnează dnii Al. A. Philipide, Otilia Cazimir, V. Cioclitu, Demostene Botez, V. Bărgăuanu și Dragoș Protopopescu, — iar proză dnii Cesar Petrescu, Damian Stănoiu, T. Hotnog și Gib. I. Mihăescu. În sfârșit, un studiu asupra încercărilor de legislație veneriană. Viitoarea legiuire antiveneriană, — crede autorul, d. Dr. Westfried, — nu poate avea o aplicațiune practică și generală decât cu largirea mijloacelor de profilaxie și de pregătire a maselor în vederea spinoasei lupte contra boalelor venerice. Această luptă cere mari sacrificii bugetare și o încălcare a dreptului privat, iar reușita este subordonată următorilor trei factori: opinia publică luminată, — organizare igienică generală și concursul unanim al corpului medical.

Transilvania. Numărul pe Octombrie și Noembrie al revistei Transilvania a fost pregătit în vederea adunării generale și conține diferite dări de seamă despre activitatea de un an a celei dintâi societăți culturale ardeleni. A fost un an destul de mănos, în decursul căruia „Astra” a descălicat în Basarabia și Dobrogea, înaugurând și în aceste provincii apostolia culturală. Începând cu anul viitor, redacția revistei trece la Cluj, sub conducerea dlui Ion Agărbiceanu. Credem, că strămutându-se în orașul nostru, sub noua conducere „Transilvania” va deveni ceea ce trebuie să fie: cea dintâi revistă culturală-literară a Ardealului.

Învățătorul, Anul VIII, No 8—9. O revistă despre care și de astădată avem cuvintele cele mai bune. Numărul de față ne aduce un frumos articol al dlui Traian Șteuțu tratând subiectul: Regele Ferdinand I și războiul pentru mărirea patriei, apoi, articole culturale și școlare, iscalite de dnii A. Pora, N. Ghiulea, Ștefan Bezdechi, Sextil Pușcariu, Od. Apostol, Stan Ionescu, Roos A. Iosif și alții. Remarcăm articolul privitor la jubileul de 50 ani al reuniunii învățătoresții „Mariana”, serbat în cadrele unui congres ținut la Năsăud în ziua de 26 Octombrie. Învățătorii de astăzi ai județului Năsăud, constituiți în asociația „Mariana” pășesc înainte pe urma unei tradiții școlare. Activitatea lor de acum arată că sunt vrednici urmași ai antecesorilor de-acum cincizeci de ani. — O bogată cronică școlară și culturală încheie paginile acestei escelente și interesante reviste.

Convorbiri literare, Anul LX, Nrul de pe Mai-August 1927, un volum de 208 pagini cu frumoase articole literare, culturale și științifice. După duosul articol pentru comemorarea marelui rege Ferdinand datorit dlui Al. Tzigara Samurças, — M. S. Regina Maria răspunde marei întrebări: Este sângele regeșc o fericire? Răspunsul e afirmativ. Sângele regeșc e chiar și binecuvântare când „ești gata să trăiești deasupra tuturor obligațiilor, nu, dacă tăgăduiești dreptul sângelui. Cine s'a născut în cătușele regalității, în datinile ei, onorurile ei, cu garda ei specială, — nu mai poate scăpa de ele și nu mai este liber — Ni-se dau și trei articole în legătură

cu Basarabia și drepturile noastre asupra acestei provincii românești, datorite lui Tomnaso Titoni, M. Kogălniceanu și Episcopul Visarion. Articolul „O anchetă școlară” de D. Nedioglu e o prețioasă contribuție la rezolvarea problemei sociale a învățământului nostru secundar. Se încheie cu cazul caracteristic al unui băiat dela țară, care, mânat de dorul cărții, s'a dus singur la București, unde și-a găsit o ocupație la cimitirul Sf. Vineri. Înainte de masă el frecventează cursurile la liceul Sincal, iar după masă își face serviciul. Citim și câteva scrisori interesante ale lui I. Slavici către I. Negruzii și câteva scrisori ale lui Alexandru Ruso. Ca de obicei, cronică e foarte bogată. Articolele și versurile acestui număr sunt scälite de Tzigara Samurçes, Regina Maria, Tomnaso Titoni, M. I. Kogălniceanu, Episcopul Visarion, G. G. Mironescu, Em. Paulet, Nicolae Petrescu. Pr. I. Mihălcescu, Alexandru Naum, A. C. Cuza, Elena Hartulari, Elena Vacarescu, Ioan Ciobănescu, Matei Fotino.

Universul Literar apare iarăși. Il redactează d. Camil Petrescu. Păstrează aceeași bunăvoință față de poeți și scriitori, care îl caracterizează pe vechiul redactor, d. Perpessicius. În partea literară deci, nu-i o revistă a valorilor consacrate, un magazin al operelor cari se nase nemuritoare, ci o revistă de lansare.

Deosebirca față de vechea redactare constă în cultivarea mai stăruitoare a părții informative și mai multă concesie „varietăților”, în categoria cărora intră și ultimele 5 pagini de rezumat a scrierilor faimoase din literatura universală.

Apoi fiecare număr consacără câteva pagini „oamenilor mari” în viață ai neamului, de orice profesiune, cari valorifică în gradul cel mai înalt „sufletul românesc”. Într-un număr din noua serie a fost închinată „diplomatului” N. Titulescu, actualul ministru de externe, iar al doilea genialului compozitor, dirijor și violonist Enescu, cari amândoi au cucerit străinătatea prin strălucirea calităților lor sufletești.

O bună achiziție pentru pagina de critică literară este d. N. Davidescu, autorul celor două volume de „Aspecte și direcții literare” — moderne.

În Nrul 2 al revistei „*Scrisul Românesc*” dela Craiova, d. N. I. Herescu discută, pe baza studiilor în materie ale lui Paul Valéry (Le crise de l'Esprit), André Melraux (La tentation de l'occident) și H. Massis (Défense de l'occident) problema anticomei între cultura europeană și temeiurile ei: rațiune, logică, echilibru și proporție și cultura pe care am putea-o numi asiatică, caracterizată prin misticism. Expunând argumentele care pledează pentru „apărarea occidentalului”, dsa înfățișează și aspectul românesc al acestei discuții, în care s'au angajat destui scriitori români pledând diferit pentru amândouă din aceste direcții. Iată concluziile dânsului, cari sunt o apărare a occidentalismului, deci a culturii europene, care poartă timbrul spiritului latin:

„Puteri opase și contradictorii trag de noi: de o mână apusul, de alta răsăritul. De apus ne leagă ideea romană, tradiția latină, cultura rațiunii. De răsărit misticismul înfrățit în vremea din urmă cu ortodoxismul.

Să eliminăm, mai întâi, biserica din discuție. Cei care vor să facă din ortodoxie propagatorul misticismului și din biserica

noastră, biserică militantă, uită un mic adevăr istoric: că n'a fost niciodată *ofensivă*, ci *defensivă*. Conducătorii acestui popor n'au făcut niciodată o politică religioasă. Aliați succesiv cu turcii păgini, cu polonii și cu nemții catolici, cu rușii ortodoksi, și apoi iar cu turcii și iar cu nemții și așa mai departe, după cum momentul cerea, nimic nu poate dovedi că voevozii noștri au fost preocupați de gânduri de solidaritate religioasă cu biserica Răsăritului. Darurile dela sf. Munte? Tot așa cum unii dintre ei au clădit și au ocrotit în țară biserici catolice sau au colonizat ținuturi cu „papistași”: simple gesturi frumoase ale unor suflete largi sau, dacă vă convine, necesități dictate de oportunitism.

Biserica noastră a fost deci națională și a existat întrucât a fost națională, nu ortodoxă. Căci între sufletul românesc și între misticismul ortodox, cum îl au Slavii, spre pildă, nu e nici o songruență.

Dar, indiferent de biserică, ce a produs misticismul în manifestările poporului nostru? Să nu vorbim de politică. O știm și

batjocurim cu toții îndeajuns. Dar în literatură? Fost-a mistic Creangă? Alexandri? Hogaș? Caragiale? Coșbuc? Duidiu Zamfirescu. În fine, marele Eminescu, autorii lui Călin și al articolelor dela „*Timpu!*”? Să nu confundăm misticismul cu misterul, aceste două lucruri foarte distincte. Poezie fără sensul misterului nu se poate. Fără misticism firește. Recitați pasagi multe din Iliada Elinilor și din *Enida Romanilor*, ca să vă dați seama ce simț al misterului am moștenit noi. Citiți apoi poezia populară, sau pe Călin, sau cutare noapte din jurnalul lui Hogaș?

Dimpotrivă, de câte ori arborele românesc și-a înfipt rădăcinile în pământ latin, de atâtea ori a înflorit luxuriant. O căt de sumară recapitulare a principalelor momente literare românești este concludentă: Cronicarii moldoveni, au contact cu latinătatea prin Polonia; școala latinistă, contact cu Roma prin școlile catolice; Eliade, Asachi, idem. Ideea romană, cultura la tină, este deci firul conducător, dela obârșie până azi.”

INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE

Agonia învățământului și reforma lui

Mereu-și cu o pasiune crescânduse încing discuții în jurul reformei învățământului. Un întreg arsenal de argumente e sacrificat pentru a-i demonstra necesitatea și a-i impune spiritul. Criticile curg ploae. Propunerile și proiectele abundă. Toate dovedesc că școala de astăzi nu mai corespunde cerințelor vieții sociale. Ea nu mai satisface pe nimeni.

Însă cu toată efervescenta opiniilor contradictorii, cu toată omnilateralitatea discuției veșnic aprinse, cu toate schimonosirile reformiste traduse în fapt, problema rămâne mereu în picioare în toată amploarea ei covârșitoare.

Școala e barometrul social. Învățământul corespunde presiunii, și când el decade să ne așteptăm la vreme rea, la furtună chiar. Dacă presiunea crește prea mult, vom avea secetă. În tot cazul, oscilațiile brusce ale barometrului nostru social nu prevestese nimic sigur. Dar tocmai nesiguranța e cea mai dăunătoare în viața unui popor.

Avem a face cu o societate puerilă, abia în formație? Se află ea la răspântie, ori se sbate în frigurile prefacerilor? — barometrul va marea oscilațiile presiunii între limitele extreme. Ne aflăm într'o societate matură, viguroasă, statornic echilibrată, cu o cultură veche, așezată și sănătoasă? — vom înregistra o presiune normală. Și dacă totuși, chiar în ultimul caz, școala e în continua căutare a unor căi cât mai puțin sinuoase, cu atât mai mare e amplitudinea și mai nesigure oscilațiile învățământului în țările tinere ori sdruncinate.

Numai așa se explică faptul că la noi fiecare ministru al instrucției publice vine cu noi planuri de reformă a școlii; însă mai mult în senzul preferințelor

personale decât a necesităților obștești. Dacă ministrul e elasicist, avem liceu elasic; dacă-i naturalist ori matematician, liceul e real; când e filolog, literat, — liceul devine modern, etc. Ba, recent, puțin a lipsit ca învățământul nostru secundar să apuce câmpii metafizicii; doar nu degeaba ministrul de resort era filosof... Și dacă soarta ne-ar hărăzi la instrucție un ministru dramaturg, artist ori pictor, școala noastră secundară s'ar conforma prompt noii situații și am avea liceu-teatru, ori — școală de pictură...

Cum se explică o atare stare de lucruri? Sânt oare acești miniștri personalități atât de covârșitoare ca să determine și impună reforme ce răspund numai ambiției, capriciului, specialității lor proprii, — ori poate, societatea noastră e atât de lipsită de fizionomie că nici nu îndrăznește să aibă pretenția unui învățământ mai potrivit nevoilor sale obștești?... O asemenea situație e cu totul anormală și profunza vătămătoare intereselor esențiale ale țării. Căci școala nu poate fi obiect de dedicație ori teren pentru cultivarea orgoliului cutărui ministru și nici pedestal ce ar aștepta cocotarea unui ambițios. La noi școala e, din nenorocire, la discreția bunului plac al unui singur om.

Ce este învățământul, lux ori necesitate? Desigur, o necesitate socială, și încă mare, vitală. Logic ar fi deci ca la baza lui să rezide principiul utilității și solidarității sociale, menirea lui fiind pregătirea tineretului pentru o viață activă de muncă productivă, socialmente folositoare. Și numai paralel să dea o cultură generală adecvată progresului modern. Ori, în realitate lucrurile se

prezintă cu totul altfel. Pare că școala noastră ar fi destinată numai educației fiilor aristocrației nobile: conți, baroni, grafi. Singura preocupare a ei pare a fi: să prepare pe tineri pentru înțelepciunea cozierii de salon și virtutea matchurilor sportive de agrement. Și consecința este că ea lansează adevărate cete de intelectuali hibridi, proletari-aristocrați, nobili de titluri, dar vagabonzi și cu averi... în spe. Intelectuali excesiv de pretențioși, dar absolut streimi de orice aptitudini practice, încapabile de muncă rodnică, de activitate constructivă, — povară grea pentru poporul muncitor. Singurul lor vis e să parvie: la situații cât mai proeminente, cu lefuri grase și ușoare. Unicul lor idea e să-și plaseze cât mai rentabil valoarea „personalității” proprii. Ei vânează permanent: slujbe mănoase, învățeli rentabile, afaceri de tot soiul. În cazul cel mai fericit, ei sânt niște intelectuali fazi, seci, impotmolți în abstracții și reflectionism steril.

Școala noastră e o fabrică de mandarini bugetivori. Până mai dăunăzi ea furniza cavaleri pentru saloane, astăzi ea livrează biurocrați. Eri ea cultiva manierele fine și insufla cultul spadei agresoare, acuma prepară consumatori de pudră și clienți ai luxului depravat.

Mai eri ea dubla bariera ce separă pe boierul-os-alb de țaranul plouat. Astăzi — smulge din sânul poporului pe cei mai inzestrați pentru a-i ciocoița; le inoculează desgust pentru munca creatoare cinstită, îi garnisește cu pretenții nejustificate pentruca mai târziu, aceștia, cu aere de superiorități necontestate — adevărați Atlași ce poartă Universul pe umăr, — să facă apoi pe misionarii civilizatori ai plebei inculte.

Misiunea de civilizatori cere însă ceva mai mult decât maniere alese, eleganța și incusinta unor agreabile conversații de salon. Nu manechinii îngâmfăți, fardați, monoclați, amoralii, sunt purtătorii ei; chiar dacă ciripesc franțuzește ori improașă cu savante expresii și citate latinești... Ba nici calitatea de distins sportsmen nu ajunge pentru a exercita cu succes această misiune, căci nu fotbalul și tenisul cultivate la extrem vor readuce poporului ce degenează de mizerie — prosperitatea economică și echilibrul moral ce-i lipsește.

Peste tot avem numai „eueoni”, „boeri”, mai mari ori mai mărunți, mai vechi ori mai recentți toți „civilizați”, „occidentali”, gravi, umflați de demnități, dar cari nu fac altceva de cât să consume munca și bunurile produse de moșicul plouat și să huzurească pe spinarea proștilor...

E foarte caracteristică că „Domn” la noi e numai cel ce nu lucrează, de aceea sinonimul lui e „boer”.

La noi orice muncă e desconsiderată, sfidată, dacă nu e depusă pe hârtie, în biou, dacă deranjează manicurul ori cere să scoți mânușile.

Și în loc să ne rușinăm de perzistența în sânul societății noastre a unei atari mentalități, în loc să detestăm specimenle pseudointelectuale ce ne compromit și să luptăm pentru biruința bunului simț și a culturii adevărate, noi ne autodecretăm emfatic: „Foarul civilizației în Orientul Europei!”

Se impune imperios schimbarea axelor de orientare a învățământului nostru, dacă dorim să nu merităm mai curând a fi supranumiți: „Măimute ale civilizației în Orientul Europei”... ceeace, bineînțeles, ar fi mai puțin măgulitor pentru noi...

E în adevăr paradoxal ca școala noastră să fie un vast cire de acrobații intelectuale: speculații metafizice, subtilități filozofice, școalistică grecolatină, nesfârșită sofisticărie teologo-apologetică, jonglerie literară, sport, teatru, muzică, etc., etc., și să nu spună nici cât e negru sub unghie despre: cum se face pâinea ce-o consumăm zilnic, cum să ușurăm munca sporind în același timp producția pământului răscolit cu atâta belșug de sudoare de frații și părinții elevului, cum să se construiască locuințele mai practice și mai igienice, cum să se înființeze cooperative, tovărășii, etc. Ore de muzică în toate clasele de liceu, ore peste ore de limbi moarte și vii, și nici o oră de practică și teorie de agricultură rațională ori măcar simplu lucru manual. Dacă nu pentru abilitarea desăvârșită, cel puțin ca scop educativ să se învețe aceste specialități de utilitate socială primordială. E bine că școlile noastre au, ori tind să aibă săli de gimnastică, fanfare, mici pinacotece, terenuri sportive, dar e foarte trist și profund căpnător intereselor generale că nu au și câte un câmp agricol demonstrativ, cu cele mai bune soiuri de cereale și alte plante cultivabile, un mic muzeu agricol, ore de teorie și practică agricolă, cât de concentrată, precum și ateliere cât de sumare pentru lucru manual. E normal oare ca într-o țară pur agricolă școala să nu dea învățământului

agriculturii nici măcar atâta atenție cât unei limbi moarte?

Să nu se obiecteze că liceul nu e școală de specializare. Pentrucă școala secundară determină fizionomia generală, înclinațiile și preferințele tânărului în formație, cel puțin în bună parte, dacă nu în întregime. Și dacă în prezent tinerii absolvenți cu miile se îndreaptă către facultatea de drept și secțiile de științe speculative, iar institutele de științe aplicate rămân nefrecventate, asta denotă că și influența liceului a fost destul de nefastă. În complexul multiplelor cauze ale acestui fenomen negativ, vina școlii secundare e decisivă.

Valoarea morală a culturii noastre e grav alterată. Situația inspiră cele mai alarmante îngrijorări. Unde aiurea s'a mai pomenit ca două treimi din numărul total de studenți ai țării să urmeze dreptul? Pe ce punct al globului mai sunt intelectuali cari ar considera munca cinstită ca o rușine? Și unde s'a mai văzut ca funcționăria să formeze 10% din totalul populației țării?

Nu, hotărit, școala noastră și-a pierdut busola, și pâcla deasă a dezorientării morale ne face să deviem tot mai periculos dela calea dreaptă a principiilor sănătoase. Învățământul nostru secundar e detaxat și complet instreinat și izolat de — viața reală; el trebuie reformat și reorganizat. Dar învățământul primar suferă de aceeași meteahnă; în forma sa actuală el constituie o sfidare aruncată nevoilor esențiale ale țării.

În interesul superior al regenerării morale și prosperității economice a poporului nostru, întregul învățământ trebuie reclădit din temelie pe alte baze. Principiul utilității sociale trebuie să devie piatra unghiulară a culturii poporului.

Ne trebuie școala muncii, nu fabrică de paraziți.

Gh. Melniciuc, inginer-agronom,
Sorocea, Camera Agricolă.

Note asupra structurii Universului

Analizelor amănunțite și laborioase le urmează în orice disciplină sintezele vaste, larg cuprinzătoare și general aplicative. Din acel moment, cercetările de amănunt ca și privirile de ansamblu, se urmează paralel; ultimele, primind însă permanent corective sau confirmări din partea primelor, iar acestea, căpătând în iluminări brusce, semnificația și sensul lor, în vastul angrenaj al ansamblului.

În Astronomie, din imensul material acumulat de observatorii antici și moderni, s'a ridicat deodată edificiul îndrăzneț al lui Herschel, care spărgând cadrul restrâns al preocupărilor de detaliu, a nă-

zuit să prindă într-o viziune sintetică, întregul univers din care facem parte. Iar ipoteza Kant-Laplace, prezintă în succesa vremii, cea ce Herschel tindea să contureze în aspect static; ambele direcții de cercetări, schițează o concepție unitară, care îmbrățișează universul, în realitățile lui dimensionale esențiale: structură și evoluție.

În privirile noastre fugitive, ne vom strădui să expunem ultimele cercetări asupra structurii universului stelar.

După Herschel, forma generală a uni-

versului nostru e comparabilă cu a unei lentile, soarele aflându-se aproape de centru; calea lactee ar reprezenta ecuatorul, iar privirea tangențială de perspectivă, ar explica gruparea stelară a acestei regiuni cosmice.

Rezultă deci, după această concepție că de fapt calea lactee nu reprezintă decât o grupare aparentă de aștri datorită unghiului nostru de perspectivă, și nu o îngrămădire reală, cu repartitie mai densă a stelelor.

O vedere similară în privința formei universului, nu în a și a structurii Căii lactee, a fost susținută mai apoi de Seeliger și reluată recent de către Shapley.

Cercetări noi, deducții ingenioase și apropieri cutezătoare între universul nostru și forma altor arhipelaguri cosmice proiectate în nemărginire a permis astronomului Eatson să afirme că universul galactic (al căii lactee, deci „al nostru“) nu ar fi decât o nebuloasă spirală, calea lacteei reprezentând brațele spirelor. Această concepție e interesantă însă, nu atât prin forma ce se atribuie universului nostru, cât prin perspectivele uriașe pe care le deschide curiozității noastre cercetătoare. Teoria e cunoscută sub numele vorbitor de Universurile-Insule (Island-Universes) și lărgeste cadrele lumii vizibile până la dimensiuni neînchipuite.

Intr'adevăr, măsurători exacte și calcule minuțioase, au condus pe Max Wolf, la concluzia că nebuloasele spirale se află la depărtări ce depășesc totdeauna 150.000 parseci și trec în genere de 1.000.000 de parseci (parsecul e o unitate de măsură astronomică, corespunzătoare unei paralaxe de o secundă de arc; lumina care se propagă cu 300.000 km. pe sec. face 3,256 ani pentru a-l parcurge).

Prin alte metode, prof. Lundmark a stabilit depărtarea nebuloaselor spirale, dar aprecierile lui depășesc cu mult evaluările lui Wolf. (Lundmark situează nebuloasele spirale pe la 50 milioane parseci).

Ambele rezultate se acordă însă în a situa aceste formații cosmice în regiuni exterioare universului din care facem parte.

Alte măsurători, estimează dimensiunile acestor corpuri cerești la 4000 ani de lumină, cifră care reprezintă de fapt, în termen mediu și diametrul universului nostru. Cum spectrul acestor nebuloase nu e caracteristic gazelor, ci e un spectru de absorbție brăzdat de benzi negre numeroase, ceia ce indică compoziția lor stelară, concluzia se impune dela sine: nebuloasele spirale nu sunt decât universuri, comparabile cu universul nostru, sunt proiectate în spațiu la depărtări imense și au în genere aceleași mișcări și aceeași formă ea și sistemul nostru cosmic.

Iuțeala cu care se deplasează în spațiu aceste sisteme este variabilă: ea atinge aproximativ 1000 km. pe secundă.

Această concepție grandioasă care lărgi-

gește dimensiunile universului accesibil mijloacelor noastre de cercetare și e capabilă să contruzeze așa de precis cunoștințele noastre asupra realității înconjurătoare, nu e însă în afara contestațiilor. Fotografii luate cu îngrijire la răstimpuri variabile au permis lui von Maanen să deducă existența unei mișcări de rotație a nebuloaselor spirale și deci să stabilească distanța ce ne desparte de ele, la cifre relativ reduse, situându-le în chiar sistemul nostru. Dar faptul ar suscita o serie de dificultăți insurmontabile (nu le mai enumerăm); de altă parte însăși constatarea lui von Maanen e contestabilă: o contracție a gelatinei de pe placa fotografică, ar putea să explice eroarea de apreciere.

Contraversa nu e după cum vedem, definitiv închisă. Prudența îndeamnă la expectativă, după cum conchide și Bosler.¹⁾

Concepția lui Eatson, care atribuie universului nostru o formă spirală, are sorți de a fi exactă. Ea mai așteaptă însă, verificări și confirmări. Cu titlu de provizorat o înregistrăm și noi, ca ultima și cea mai acreditată teorie asupra formei universului.

Acelaș caracter incert și controversat îl au și evaluările dimensiunilor universului, ca și al depărtărilor ce depășesc un anumit ordin de mărime. Orizonturile deschise bruse de noile metode de cercetare au adus firește, la început dezorientare. Aprecieri neconcordante, interpretări contradictorii, teorii disparate au zdruncinat profund reprezentarea unitară pe care astronomii secolului trecut o aveau asupra universului, dând joc liber nesiguranțelor și scepticismului. Intr'atât de adevărat este, că numai cunoștințele restrânse și orizontul limitat, pot sădi certitudini nezdruincabile și absolute. Cercetarea mai aprofundată, introduce însă, o notă de relativism și de prudență agnostică.

E caracterul perioadei în care ne aflăm, care se va stabili, fără îndoială, pentru a ceda la rândul-i pasul unei alte perioade de efervescență, care va stabili pe alt plan de mișcare cunoștințele noastre despre univers.

Intinderea diametrului universului nostru a fost fixat de Wolf la 4000 ani de lumină, de lord Kelvin la 6000 iar de Seeliger la 50.000 pe o grosime de 15.000. În aparență, diferențe apreciable. În realitate divergențele sunt reduse, pentru acest ordin de mărime.

Numărul stelelor care alcătuiește sistemul nostru sideral, a fost apreciat de Poincaré cu câțiva timp înaintea morții sale la un miliard; plăcile fotografice in-

dică aproximativ 500 milioane. Pentru aceleși motive, apropierea e destul de remarcabilă.

Forma, intinderea și numărul elementelor componente odată stabilite, ne rămâne să deslușim textura universului, densitatea și repartitia elementelor stelare, statica lui într'un cuvânt, și apoi curentele de mișcare ce se desenează în interiorul său, dinamismul de care e animat.

Stelele nu sunt repartizate uniform pe intinderea cosmosului, ci se grupează în complexe fizice de mărimi variabile, constituind îngrămădirile de stele, dintre care cea mai importantă e Calea lactee. Imens brâu stelar, în mijlocul căruia se află soarele cu sistemul său planetar. Calea lactee a fost obiectul scrutărilor atente și îndelungate. După Eatson, această îngrămădire de stele, alcătuiește însăși brațele spirelor care constituie aspectul de nebuloasă spirală a sistemului. În interiorul ei, stelele se află la depărtări relativ mici, având o acțiune mutuală extrem de complexă, ceia ce permite de al minteri posibilitatea unei analize matematice a sistemului. Căci dacă, o complexitate relativă și restrânsă e teoretic ire-solvabilă — cum e de ex. problema celor trei corpuri — un haos aparent e accesibil analizei. E cazul acțiunilor și reacțiunilor reciproce, ce le prezintă moleculele unui gaz. Legile valabile în universul atomic, își păstrează deci valabilitatea în universul stelar și permit chiar rezolvări de probleme, bazate pe această asimilare a fenomenelor din cele două ordine de realități.²⁾

Reprezentând ecuatorul universului nostru, calea lactee mai are și o altă importanță pe care au pus-o în evidență o serie de cercetători eminenți. Se pare că în interiorul acestei formații, iau naștere prin procese, asupra cărora teoriile abundă, totalitatea astrilor ce formează un univers. În preajuna și în interiorul Căii lactee nu se găesc decât stele „tinere”, puțin înaintate pe scara evoluției. Pe măsură ce ne depărtăm de ecuator și ne apropiem de poliul sistemului, stelele evolute se înmulțesc. Așa după stelele cu helium care după Shapley ar alcătui nu sistem aparte „local”, de forma unui elipson turtit cu diam. de 3300 ani lumină, vin stelele cu hidrogen, stelele galbene, roșii, Wolf-Kayet etc. Astronomul Pickering care a pus în evidență această distribuție a stelelor, a împărțit universul în patru zone, care coincid fiecare, cu predominanța vădită a unui singur fel de stele.

Paralel cu înaintarea pe treptele evoluției viteza astrilor se mărește. (Campbell). Dar mișcările nu se fac izolat, independent. S'au putut pune în evidență grupuri de stele cu iuțeli similare sau echivalente și care aparțin înverdat unui

¹⁾ J. Bosler. Le mouvement giratoire des nébuleuses spirales. L'Astronomie. Fevr 1922 pp. 66—69.

²⁾ Vezi sugestivul articol al lui H. Poincaré: La voie lactée et la Théorie des gas in „Bulletin de la Société astronomique de France-Avril 1906.

aceia sistem. S'a descoperit deci un mare număr de roiuri stelare, care brăzdează universul în toate sensurile, dar două dintre aceste curente, descoperite de astronomul Kapteyn (mort în 1922), prezintă în interes mai susținut: ele par a fi în legătură cu mișcarea de ansamblu a universului.

Astfel, sistemul nostru sideral apare compus din roiuri stelare, proiectate în spațiu cu o iuteală medie de 18 km. pe sec. alcătuind sisteme fizice separate, iar uneori îngrămădindu-se în centre de concentrare unde ating o mare densitate. Asupra îngrămădirilor de stele cercetările se îndreaptă către rezultate concludente. Se deosebesc două feluri de grămezi stelare: închise și deschise. Primele se află la depărtări cuprinse între 80—18.000 parseci având centru de grupare cam la 3000 p. de soarele nostru. Ele aparțin învederat, universului galactic: din punct de vedere al constituției și evoluției lor, majoritatea stelelor componente ale îngrămădirilor deschise sunt variabile de tip cefeid.

Dincolo de aceste îngrămădiri închise, se află cele „inchise” mult depărtate sau adiacente universului nostru. Ele se grupează în jurul unui centru situat în direcția constelației Telescopului (emisferul austral) și se află distanțele de noi, la depărtări cuprinse între 6500 și 67.000 parseci. Ele depășesc deci în mare măsură orizonturile universului nostru galactic.

O perioadă delă cele mai îndepărtate regiuni cerești accesibile posibilităților noastre de cercetare și până la noi, va deosebi deci următoarele grupări: 1. nebuloasele spirale, la depărtări de ordinul milioanele de parseci. 2. grupările stelare închise: 67.000 p. 3. universul galactic cu sistemul local al lui Shopley. 4. aproape de centrul acestuia soarele nostru. (Arrhenius.)

Alături de aștrii ce constituiesc universul nostru, provenind originar din interiorul sistemului galactic, trebuie să menționăm existența unei serii de corpuri cerești, aflătoare în prezent în mijlocul acestui sistem, dar având origină streină lui. Se pare că ele au fost atrase și absorbite în câmpul de gravitație al universului nostru. Menționăm, astfel, nebuloasele planetare, animate de mari iuțeli. Din această categorie fac parte și câteva stele, cum e 1830 Groombridge care par rătăcite prin câmpurile noastre cerești.

Astronomia ne oferă, în contururi generale și cu chezașii de adevăr, o imagine unitară și integrală, asupra realității cosmice observabile.

Amănunțirea prin detalii a cadrului fixat și preciziunile categorice, vor fi opera științei viitoare. Căci această evo-

³⁾ Vezi Svante Arrhenius. Le destin des étoiles. Etudes d'astronomie phagisipue. Alcan. Paris 1921 p. 17.

luție și perfecționare a disciplinelor științifice face valoarea lor: expresii ale străduințelor omenești, în luptă cu realitatea mută, ce-și lasă cu greutate smulse tainele ei adânci.

Ion Biberi

Bibliografie

În cursul lunii Ianuarie 1928 dr. Borda secretar la Camera de Comerț și Industrie Cluj și dr. Fôris redactor economic editează un „*Lexicon economic bancar și de devize*” care este prima lucrare românească de natura aceasta și ca atare merită de a completa un gol mult resimțit de toate cercurile economice. Ca rodul unei activități îndelungate și intense acest manual practic va fi de folos în mod egal economiștilor teoreticieni, dar mai ales comercianților practici, azi când în urma războiului mondial se întrebunțează atât în legislația și ordonanțele economice, cât și în corespondența comercială termeni necunoscuți de mulți dintre cei chemați a satisface recerirțele, acest lexicon va fi un prețios ajutor în mâna oricui, căci prelucrează peste 2000 de cuvinte și noțiuni economice.

Nu este aci vorba de un simplu dicționar, care traduce termeni economici, ci este o lucrare serioasă, care redă în mod succint întreaga noțiune economică, lămurind laturile ei practice și eventual legislative, înțelesul tuturor, din care cauză este egal folositoare comerciantului, bancherului, industriașului și funcționarului, cari în exercițiul funcțiunii lor, zilnic întâmpină dificultăți de pe urma terminilor tehnici necunoscuți.

Prețul acestei lucrări va fi de numai 160 lei la exemplar, și astfel accesibilă oricărui înțelegător al utilității pe care o urmărește acest lexicon.

A APĂRUT:

Sociografie

Românească

de ION CLOPOTEL

cu următorul

CUPRINS:

Introducere — La izvoarele Begaieiului (plasa Margina) — În valea Almăjului (plasa Bozovici) — Programul unui prefect — Astra și problemele culturale ale Ardealului — Incheieri.

Un exemplar Lei 60'—
Ediție de lux Lei 100'—

Cea dintâi încercare
de sociografie românească!

NANCY

Grand Centre Universitaire

FACULTÉS DE DROIT, MÉDECINE, SCIENCES, LETTRES, PHARMACIE.

INSTITUTS TECHNIQUES conduisant au diplôme d'ingénieur:

(Chimique - Electroiechnique et de mécanique appliquée — Agricole et Colonial — Géologie appliquée — Commercial — Dentaire — Sérothérapique — Ecole supérieure de la Métallurgie et de l'Industrie des Mines — Ecole de Brasserie.)

Les diplômes d'ingénieur délivrés par l'Université de Nancy sont enregistrés au Ministère de l'Instruction Publique.

Ecole Nationale des Eaux et Forêts

Conservatoire de Musique — Ecole Supérieure du Commerce — Ecole Professionnelle — Ecole pratique d'Agriculture — Ecole des Beaux-Arts.

ÉTUDIANTS ÉTRANGERS: ENSEIGNEMENT SPÉCIAL DU FRANÇAIS

Préparation aux Examens de l'Alliance Française.
Cours de l'année scolaire: Novembre-Juin — Cours de vacances: Juillet-1er Octobre

Diplômes d'Etudes Françaises

Relations avec des Familles françaises assurées par un Comité de Patronage.

OEUVRES UNIVERSITAIRES POUR LES ÉTUDIANTS ET DIVERS

Maison des Etudiants au Parc de Monbois
Cercle de l'Association Générale des Etudiants (Restaurant Universitaire)
Section Sportive des Etudiants (Stade Universitaire Lorrain) — Foyer de la Jeune Fille.
Théâtre Municipal — Concerts du Conservatoire
Nancy Thermal (Parc des sports — Théâtre d'été)

Pour tous renseignements, s'adresser à

l'Office de Renseignements de l'Université, 13, Place Carnot.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

Mișcarea studențească

Groznicile devastări studențești dela Oradea și Cluj au umplut sufletul întregului popor român de jelanie și au întrunit un consens general de desaprobare.

Dar cu această ocazie toată lumea și-a îndreptat atenția asupra studențimii și s'a interesat mai deaproape de rosturile ei.

Noi nu putem vorbi decât despre preocupările intelectuale.

Studentii noștri dela fostele universități dela Pesta și Viena erau grupați în societăți puternice ca *România Nouă* și *Petru Maior*. Acele erau biblioteci, se țineau ședințe literare, se făceau primirile intelectualilor cari se abăteau prin fostele capitale. Mai presus de toate existau niște comitete constituite din floarea talentelor universitare. Era deci un triaj, o ierarhie de valori. Nu e de mirare, dacă din acele puternice societăți studențești s'a putut naște o revistă ca *Lucașfărul*.

Unde este astăzi însă intelectualitatea studențească? Se selecționează? Răzlesc la conducere cei mai talentați? Funcționează societățile de lectură?

Nu lipsesc studenții inzeștrați. Ei s'au perindat prin paginile acestei reviste și unii și-au creat adevărate reputații. Dar ei prea se manifestă izolați. Ar fi de dorit, ca mănunchiul celor mai vrednici să se strângă și să dea mișcării studențești ritmul adevărat și viu al intelectualității tinere. Cine nu vede lipsa unei activități intelectuale mai intensive?

S'ar pune astfel capăt și exceselor unor nulități cari nu cunosc decât trivialitatea și se pretează ca unelte politice ale partidelor cari asupresc poporul, deci sunt antiromânești și antinaționale.

Așteptăm deci înghetarea acelor societăți studențești cari să fie focare de auto-învățtură și auto-cultură, pentru a fi capabile la rândul-le să desvolte și o activitate publică la înălțime.

Horia Trandafir.

Un eveniment cultural la periferia Clujului. Zilele trecute a avut loc o sfințire de școală la periferia orașului Cluj, despre care zările locale au publicat dări de seamă amănunțite. E școala din cartierul Cordoș, fost pe vremuri cătun apartinător comunei Baci, locuit aproape numai de români agricultori. La Cluj a fost încorporat încă în ultimul sfert al veacului trecut cu scopuri bine determinate. O școală de stat ungurească, deschisă într-o modestă casă închiriată, avea menirea să despoaie pe cele câteva zeci de familii românești ale Cordoșului de ființa lor națională.

După realizarea idealului național școala de stat din Cordoș, în aceeași clădire închiriată, a trecut, bine înțeleș, la statul român. Autoritățile școlare competente au îndreptat cu conducerea școlii pe dsoara învățătoare *Maria Costea*, despre activitatea căreia nu se pot spune decât cuvinte de admirare. Dela 1923 încoace în fiecare Duminică și sârbătoare școala se prefăcea în biserică, iar modesta catedră a învățătoarei în altar. Intr'o formă primitivă, e adevărat, dar românii din Cordoș și-au realizat visul, ce părea odată irealizabil, de-a se vedea cu biserică și școala lor românească.

În vara acestui an și-au zidit o fru-

moasă capelă și casă parohială în acelaș timp, când și orașul Cluj ridică, în imediata lor apropiere, o imponentă clădire școlară. E cea dintâi clădire de acest fel ridicată de orașul Cluj, pentru care consiliul municipal merită recunoștința tuturor oamenilor de bine și pentru care îi aducem și noi toate laudele. În același timp însă ne exprimăm speranța că clădirea școlii din Cordoș, înseamnă inaugurarea unei sănătoase politici culturale în orașul Cluj. Se simte nevoia de activități școlare și la alte periferii ale orașului, ba, chiar și în oraș, pentru că școlile moștenite dela statul ungar nu mai sunt încăpătoare și nu corespund necesităților de azi.

Consiliului municipal îi zicem: cele multe înainte! Ori-ce clădire școlară nouă în orașul Cluj contribuie la întărirea elementului românesc în capitala Ardealului.

Mișcarea în jurul „Societății de mâine” — Poșta ne-a adus și o corespondență deschisă dela un învățător, care a simțit atmosfera morală și spiritul științific dela „Societatea de mâine”. Dăm aci acele câteva rânduri ca o dovadă de ecoul deșteptat de revista noastră:

„Domnule Director, subsemnatul am onoarea a Vă aduce la cunoștință că întâmplător căzându-mi în mână mai multe numere din revista d-voastră, „Societatea de mâine” pe care le primește un cunoscut al meu, citindu-le am rămas încântat de frumusețea și bogăția cunoștințelor din toate domeniile de știință. Vă rog, binevoii a mă înscrie printre abonații revistei „Societatea de mâine”. — Vasile Micolae, învă., comuna Buruene, jud. Hunedoara.

România și reforma agrară din Transilvania. — D. Jules Cambon dela Academia franceză a scris un articol în *Revue des deux Mondes* asupra reformei agrare din Transilvania, în legătură cu procesul optanților. Academicianul francez ne este favorabil și crede de interes european să triumfe teza noastră.

Două feluri de reforme agrare au fost în estul Europei. Cel inaugurat de Marele Elector și Frideric II și continuat de Bül low în Prusia orientală: a depozat pe poloni în favorul coloniștilor germani. Sub alt aspect apare reforma agrară din România, concepută în 1914, votată la Iași în timpul războiului și extinsă printr'un decret-lege din 1919, și asupra Transilvaniei. Legea avea de scop trecerea pământului în mâna cultivatorilor direcți prin exproprierea boerilor români latifundiari, a eforiilor și a domeniilor Coroanei. Evident, excepție nu s'a putut face pentru nobilii unguri cari, după semnarea tratatului dela Trianon, au optat pentru cetățenia ungară.

Țăranul român a fost împroprietărit ca și cel ungar în Transilvania, imunizându-i împotriva bolșevismului moscovit și a celui unguresc a lui Béla Khun.

Această înțeleaptă măsură de prevedere și preîntâmpinare socială și politică, încearcă s'o zădărnicească optanții unguri, prin procesul intentat statului român în baza art. 250 din tratatul de Trianon care, zic ei, îi scutește dela aplicarea art. 232 a aceluiaș tratat.

Intr'o convenție stipulată prin intermediul d-lui Adatchi, ambasadorul Japoniei, și semnat de dnii Titulescu și Csáky la Bruzeles, acesta din urmă declara în numele Ungariei, că nu se opune expropriării bunurilor optanților în interes de utilitate publică, înțelegând prin aceasta și reforma de împroprietărire a țăranilor.

Peste cinci zile dela semnarea acestui acord, la 5 Iulie 1923, d. Gajzago, delegat secund al Ungariei la Societatea Națiunilor, îl denunță, declarând că... Csáky a semnat din deferență pentru d. Adatchi.

D. Adatchi a intervenit în din consiliu arătând că Csáky a semnat numai după o matură chibzuială. Conflictul a ajuns în fața unui tribunal arbitral mixt din care, declarându-se competent, România și-a retras reprezentantul său. În fine, în sesiunea din Martie 1927 chestiunea a fost adusă în fața Consiliului Societății Națiunilor dela Geneva. În sesiunea din Septembrie acelaș an, d. Chamberlein a prezentat un raport, elaborat de un juriu de trei, fixând trei principii drept bază de înțelegere a celor două părți interesate. Raportul a fost primit de România imediat, în vreme ce d. Apponyi, delegat ungar, l-a atacat într'un discurs de mare talent ce numai prin abilitatea deosebită a dlui Titulescu a fost parat. A intervenit deasemenea, d. Chamberlain înfierând atitudinea intransigentă și îndemnând la concordie. În Martie 1928 se va readuce chestiunea în fața Consiliului.

E de interes european că această chestiune să se rezolve cu observarea drepturilor câștigate de țărânimia din Transilvania prin reforma agrară.

Dr. Alexandru Moldovan. — A încetat din viață subprefectul Turzii, dr. Alexandru Moldovan — fiul ziaristului Silvestru Moldovan. A fost un om nesfârșit de bun și de corect în administrația de stat. Dar mai era și un intelectual de concepție superioară. Participase de mai multe ori la conferințele noastre științifice și uimise pe toți prin înțelegerea largă ce o avea față de probleme. Abia când se puneau chestiuni mai grele în discuție ne dedeam seama, cât este de necesară pregătirea și zăbovirea desbaterii îndelungate; Alexandru Moldovan era un pasionat al acestor poposiri intelectuale. De aceea regretăm stingerea geniului său la o vârstă atât de tânără. Îi vom păstra totdeauna o aleasă amintire în inima noastră.

Revista Economică, organul „Solidarității” — asociației băncilor române din Ardeal — și-a reluat apariția la Sibiu unde fusese înființată acum 30 ani. Directorul ei este d. Const. Popp, un publicist expert în chestiuni de finanțe și economie, care este de altfel și directorul executiv al băncii Albina. „Revista Economică” reapare săptămânal și va influința desigur toată activitatea „Solidarității” care a prea lăncăzit în anii de după război. Continuarea regulată a acestui organ de publicitate nu poate fi înregistrată decât cu bucurie în coloanele noastre care au pus așa de metodic problemele economice și financiare în ultimii 5 ani.

Banca Națională a României

Adunarea generală ordinară din 19 Februarie 1928.

În virtutea art. 83, 84 și 85 din statute, se aduce la cunoștința dlor acționari că adunarea generală ordinară a acționarilor este convocată pentru Duminică 19 Februarie 1928.

Adunarea generală se va ține în București în localul Băncii Naționale, strada Lipscani No. 7, la ora 10 dimineața.

Vor avea dreptul să ia parte la adunarea generală:

a) Detentorii de acțiuni la purtător (neprezentate la opțiune), cari vor fi depus acțiunile lor în administrațiunea centrală sau în sucursalele și agențiile ei, până în ziua de Duminică 29 Ianuarie 1928, ora 11 și jumătate dimineața.

b) Detentorii de acțiuni prezentate la opțiune, acțiuni care conform statutelor sunt toate nominative și înscrise de drept pentru adunare.

c) Nouii subscriitori cari vor fi achitat integral acțiunile subscrise până la data prezentei publicațiuni.

d) Acționarii cari își au acțiunile la Casa de depuneri și consemnațiuni pentru care nu au exercitat dreptul de opțiune și care vor fi depus recepisele acelei Case nu au exercitat dreptul de opțiune și care vor fi depus recepisele acelei Case în lăuntru termenului arătat la alin. a.

e) Acțiunile ce sunt evacuate la Moscova, pentru cari nu s'a exercitat dreptul de opțiune, vor putea fi înscrise pe baza scrisorilor Instituțiunilor cari le-au evacuat, cu arătarea numărului bucaților și a numerelor acțiunilor, în lăuntru termenului arătat la alin. a.

Orice inscripțiune sau depunere tardivă ridică dreptul posesorului de acțiuni de a participa la adunarea generală ordinară.

Patru acțiuni dau dreptul la un vot.

Nimeni nu poate avea mai mult de zece voturi pentru sine și alte zece voturi ca mandatar, ori care ar fi numărul acțiunilor ce ar avea depuse său pe cari le-ar reprezenta.

Acționarii cari vor avea înscrise acțiunile lor nominative sau le vor fi depus pe cele la purtător în termenul de mai sus, vor putea fi reprezentați la adunarea generală prin alți acționari cu drept de vot, dacă le va fi dat procură în regulă.

Prin excepțiune, societățile, stabilimentele și corporațiunile vor fi reprezentate printr'un delegat, minorii și interzisii prin tutorii și curatorii lor.

Femeile pot lua parte la vot, fie personal, fie prin procuratori, dacă sunt și ei acționari.

Femeile măritate vor putea fi reprezentate prin soții lor, fără a fi nevoie de procură. Ele vor putea fi reprezentate și de către alți acționari, dând procură cu autorizația soțului.

Un procurator nu poate reprezenta decât un singur acționar.

Procurile, precum și toate celelalte acte cari dau dreptul de a lua parte la adunarea generală, vor fi depuse, sub pedeapsă de nulitate, în administrațiunea centrală sau în sucursalele și agențiile băncii, până Joi 16 Februarie 1928, ora patru după amiază.

Conform legii și statutelor, bilanțul general anual, precum și rapoartele consiliului de administrațiune și a celui de censored asupra operațiunilor anului 1927, vor fi publicate în Monitorul Oficial înainte de întrunirea adunării generale.

Ordinea de zi a adunării generale va fi următoarea:

1. Aprobarea convențiunii cu ministerul de finanțe, prin care Banca Națională a fost autorizată a bate din lingourile aflate în tezaurul său, monete de aur a 100 și 20 lei, cu efigia M. S. Regelui Ferdinand și pentru comemorarea încoronării M. M. L. L. Regele Ferdinand și Regina Maria, monete de 50 și 25 lei cu efigiile ambilor suverani.

2. Aprobarea bilanțului încheiat la 31 Decembrie 1927.

3. Descărcarea consiliului de administrațiune de gestiunea sa.

4. Distribuirea beneficiilor realizate conform bilanțului.

5. Alegerea unui director în locul dlui O. Kiriacescu, al cărui mandat expiră la 31 Decembrie 1928.

6. Alegerea unui censor în locul dlui G. Georgescu, al cărui mandat expiră la 31 Decembrie 1928.

Membrii ale căror mandate expiră sunt reeligibili.

**Noutăți de toamnă
și iarnă în marele
magazin de stofe**

**G r o m e n
și
H e r b e r t**

**CLUJ, Strada Regele Fer-
dinand No. 13.**

**In atenția Doam-
nelor!**

Ultimele și cele mai mo-
derne articole de blănărie

Louis Déri

magazin cu reputație solidă
**Cluj, Str. Memorandului
No. 3.**

**Banca de Credit
și
Cassa de Păstrare
din Cluj, S. A.
Piața Unirii 7.**

Sucursale: Dej, Sănmărtin, Alba-Iulia,
Tg.-Murăș, Oradea-Mare

Capital social: 77 milioane

Face toate operațiunile bancare
în modul cel mai avantajos.

Bancă autorizată pentru valute.
Antrepozit lângă calea ferată.

Adresa abonatului:

**„SCHMOLLPASTA“
S. A. BRAȘOV**

Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții

Rugăm onor. abonați să binevoiască a
îngriji urgent de achitarea restanțelor pentru a nu fi nevoiți să recurgem la măsurile sum-

iețile foarte urcate de tipografie,
lăborări și de natură administra-
tă lăsa indiferent pe abonatul de
„za de mâine” este unica publi-
Ardealului care stă neîntrerupt
le patru ani încoace, pe lângă
șăpile tiparului.

„pen atăta putem cere: achitarea re-
sulată și anticipată a abonamentului.

„Societatea de mâine”

Cenzurat

Biblioteca Universității

2 ex.
12-13

de Editură

A. Cluj.

©B.C.U. Cluj